PROVINCIE :: UTRECHT

PROVINCIAAL BLAD

Officiële uitgave van de provincie Utrecht

Nr. 19126

10 november

2026

Ontwerp Beleidsprogramma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027 - 2032 provincie Utrecht

Op 3 november 2026 hebben Gedeputeerde Staten van Utrecht het Ontwerp Beleidsprogramma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027 - 2032 provincie Utrecht vastgesteld.

Artikel I

Het Ontwerp Beleidsprogramma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027 - 2032 provincie Utrecht is op 3 november 2026 door Gedeputeerde Staten vastgesteld,

zoals is aangegeven in Bijlage A.

Artikel II

Het Ontwerp Beleidsprogramma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027 - 2032 provincie Utrecht wordt 6 weken ter inzage gelegd vanaf 11 november 2026.

Artikel III

[Gereserveerd]

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters
Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol- van Leeuwen

Dit document is een ontwerpbesluit.

Bijlage A

Beleidsprogramma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027 - 2032 provincie Utrecht

Managementsamenvatting

Voor u ligt het Beleidsprogramma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032 provincie Utrecht. De Omgevingsvisie geeft de richting voor een gezonde, veilige en toekomstbestendige provincie. Dit programma maakt die ambitie concreet en toepasbaar in beleid, ruimtelijke keuzes en uitvoering.

De kern is: keuzes die we nu maken over de inrichting van onze provincie, bepalen voor lange tijd hoe gezond en veilig onze leefomgeving is.

De opgave vraagt om een volgende stap

Utrecht groeit en de ruimte is schaars. Woningbouw, bedrijvigheid, mobiliteit, klimaatadaptatie en de energietransitie vragen allemaal ruimte. Nieuwe ontwikkelingen brengen bovendien nieuwe vraagstukken met zich mee, bijvoorbeeld bij woningbouw nabij infrastructuur en de inpassing van energievoorzieningen.

De keuzes die we nu maken werken vaak tientallen jaren door. Ze hebben invloed op luchtkwaliteit, geluid, externe veiligheid, groen, bewegen en klimaatbestendigheid en zijn later niet altijd eenvoudig te herstellen. Daarom willen we gezondheid en veiligheid vanaf het begin meewegen bij ruimtelijke keuzes, en niet pas wanneer plannen al grotendeels zijn bepaald.

Zo kunnen we belangen tijdig en integraal afwegen, kansen benutten en toekomstbestendige keuzes maken.

Wettelijke verantwoordelijkheid én provinciale ambitie

De Omgevingswet geeft ons de opdracht om te werken aan een gezonde en veilige leefomgeving. Vanuit onze wettelijke verantwoordelijkheid werken we onder andere aan luchtkwaliteit, geluid, externe veiligheid, geur en hittestress.

De Omgevingsvisie gaat verder en benoemt een gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving als centraal doel. Gezondheid en veiligheid is daarbij één van de leidende principes voor provinciale keuzes.

Dit programma verbindt beide: we voeren onze wettelijke milieutaken goed uit én versterken de doorwerking van gezondheid en veiligheid in provinciaal beleid en ruimtelijke keuzes.

Daarbij volgen we een herkenbare beleidscyclus:

Omgevingswet → Omgevingsvisie → Omgevingsverordening en wettelijke taken → Programma met doorwerking beleidskeuzes → uitvoering → monitoring → evaluatie.

Voortbouwen en versterken

We beginnen niet opnieuw. In de afgelopen programmaperiode is een goede basis gelegd om gezondheid en veiligheid mee te wegen in provinciaal beleid en ruimtelijke ontwikkelingen. Daar bouwen we op voort.

De volgende stap richt zich op drie punten: gezondheid en veiligheid eerder en herkenbaarder meewegen in ruimtelijke keuzes, structureler verbinden met andere provinciale beleidsthema's en gebiedsgericht toepassen waar dat meerwaarde heeft.

Daarbij gaat het om beschermen én kansen benutten. We werken aan een goede milieukwaliteit en het beperken van gezondheids- en veiligheidsrisico's. Tegelijkertijd benutten we kansen voor een inrichting die bijdraagt aan gezondheid, bewegen, ontmoeten en klimaatbestendigheid.

Dat doen we samen met gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten, het Rijk en andere partners. We zetten daarvoor onze verschillende rollen en instrumenten in, van regelgeving, vergunningverlening, toezicht en handhaving tot advisering, milieueffectrapportage en ondersteuning bij ruimtelijke afwegingen.

Sturen op resultaat

We verbinden onze beleidskeuzes aan uitvoering en monitoring. Daarmee maken we zichtbaar wat we doen, wat dit oplevert en waar bijsturing nodig is.

Met trend-, beleids- en prestatie-indicatoren volgen we ontwikkelingen in de leefomgeving, de resultaten van ons beleid en onze provinciale inzet. Jaarlijks rapporteren we hierover aan GS en PS. In 2030 vindt een tussentijdse evaluatie plaats en in 2032 evalueren we de effectiviteit van het programma.

Van ambitie naar praktijk

Zo maken we de stap van ambitie naar praktijk: we voeren onze wettelijke taken goed uit en zorgen dat gezondheid en veiligheid vanaf het begin herkenbaar worden meegewogen bij provinciale keuzes. Daarmee werken we samen met onze partners aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige provincie Utrecht.

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Werken aan een gezonde en veilige leefomgeving

1.1.1 Het Programma Gezonde en Veilige Leefomgeving

De provincie Utrecht zet zich in voor een gezonde en veilige leefomgeving voor onze inwoners, werkenden en bezoekers. Daarmee zetten we in op preventie: voorkomen dat mensen ziek worden. Wat de provincie op dit terrein precies wil bereiken, hoe we dat aanpakken en wie onze partners zijn, staat in dit beleidsprogramma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032 provincie Utrecht.

Dit beleidsprogramma is een nadere uitwerking van de geactualiseerde provinciale Omgevingsvisie, die naar verwachting per 1 januari 2027 van kracht wordt. Daarin is gezondheid en veiligheid als leidend principe opgenomen en in dit beleidsprogramma werken we dat verder uit. Naast de uitwerking van het leidend principe gaat dit programma ook over 'een gezonde omgeving' vanuit het thema Gezonde omgeving en vrije tijd uit de Omgevingsvisie. Dit betreft de verschillende milieuthema's.

Ambitie (opgenomen in de Omgevingsvisie):

2050: een gezonde en veilige leefomgeving. De kwaliteit van het milieu is goed, de veiligheid is gewaarborgd, bewegen wordt bevorderd en er zijn voldoende ontspannings- en ontmoetingsmogelijkheden.

Het leidend principe gezondheid en veiligheid draagt bij aan het overkoepelende doel én aan de rode draad van de Omgevingsvisie: een ‘gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving’. Dat doel wordt ieder jaar uitdagender, gezien de doorzettende groei van het aantal inwoners en bedrijvigheid in een nu al drukke provincie. Plannen voor onder andere woon- en werklocaties en voor de energietransitie (verdeelstations en bijbehorende kabels, zonnevelden en windturbines) leggen de nodige ruimteclaims. Hoe zorgen we dat er genoeg ruimte overblijft om in het groen te bewegen en tot rust te komen? Hoe zorgen we dat de risico’s van gevaarlijke stoffen aanvaardbaar blijven? Hoe houden we geluidoverlast en luchtkwaliteit van de leefomgeving aanvaardbaar? Hoe richten we de omgeving zo in dat die uitnodigt tot een gezonde leefstijl? Over dit soort vragen gaat dit beleidsprogramma. De antwoorden op die vragen raken aan veel beleidsvelden. Hoe die beleidsvelden rekening houden met het onderwerp ‘gezonde en veilige leefomgeving’ staat ook in dit programma.

1.1.2 Wat is een gezonde en veilige leefomgeving?

De natuurlijke omgeving, milieufactoren en de fysieke inrichting bepalen samen hoe gezond en veilig de leefomgeving is. De basis voor een gezonde leefomgeving is een goed functionerend systeem van bodem, water en natuur. Daarnaast is dat een omgeving waar de kwaliteit van de lucht goed is, waar de hoeveelheid geluid beperkt blijft en waar we zo veilig mogelijk omgaan met gevaarlijke stoffen (de milieufactoren). Tenslotte is de inrichting van de leefomgeving ook van invloed. Een wijk met groen, wandelroutes en ontmoetingsplekken nodigt uit om meer te bewegen, te ontspannen en meer sociale contacten op te doen. Nabijheid van voorzieningen bevordert ook het lopen en fietsen in het dagelijks leven. Dat heeft een aantoonbaar positief effect op ons welzijn en onze gezondheid.

1.2 Waarom we werken aan een gezonde leefomgeving

1.2.1 De leefomgeving en effecten op de gezondheid

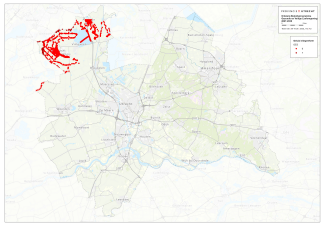
We willen voor onze inwoners en toekomstige generaties een gezonde leefomgeving hebben en houden. Via ons beleid en de uitvoering van vooral wettelijke taken maken we mogelijk dat mensen in hun eigen

leefomgeving voldoende bewegen, kunnen ontspannen en elkaar ontmoeten en voldoende groen hebben om van te genieten. Ook werken we aan het verbeteren van de milieukwaliteit en het beperken van de blootstelling van mensen aan emissies en risico's in de leefomgeving. Door nu te investeren dragen we bij aan het verder gezond maken en houden van de leefomgeving.

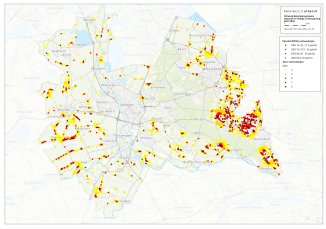
De kwaliteit van de leefomgeving is nog lang niet altijd optimaal:

- Onvoldoende luchtkwaliteit (denk bijvoorbeeld aan fijnstof) is in Nederland een van de grotere oorzaken van gezondheidsverlies. In Nederland zorgt luchtverontreiniging voor 12.000 vroegtijdige sterfgevallen per jaar, en wordt 1 op de 6 beroertes, 1 op de 13 hartinfarcten, 1 op de 8 longkanker gevallen en 1 op de 6 astma gevallen toegeschreven aan luchtverontreiniging.
- Ook geluid zorgt op grote schaal voor gezondheidsverlies: denk aan geluidhinder en slaapverstoring, verhoogde bloeddruk, hart- en vaatziekten en eerdere sterfte. Bovendien is de verwachting dat geluidhinder toeneemt en daarmee nemen de daaraan gerelateerde gezondheidseffecten ook toe.
- Daarnaast kunnen ook geurhinder en hittestress een flinke impact hebben op onze gezondheid en komen veelvuldig voor onder onze bevolking.
- Ongevallen met gevaarlijke en explosieve stoffen komen in Nederland gelukkig niet regelmatig voor, maar ieder ongeval kan enorme gevolgen hebben en moet dus worden voorkomen.

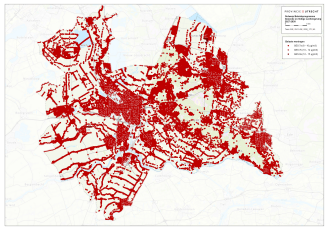
Op onderstaande figuren 1 t/m 3 wordt de milieugezondheidskwaliteit in de provincie Utrecht in beeld gebracht voor verschillende milieuthema's. De score varieert van geel (redelijk) tot donkerrood (zeer onvoldoende). Voor een uitleg over de GezondheidsEffectScreening (GES), zie paragraaf 3.1.2 Praktische instrumenten.

Figuur 1: Geluid vliegverkeer

Figuur 2: Geur en fijnstof (PM_{10}) van veehouderijen

Figuur 3: Fijnstof ($PM_{2,5}$), geluid en Externe veiligheid weg en spoor

Schadelijke emissies van geluid, fijnstof of geur, maar ook veiligheidsrisico's, komen extra voor langs wegen en spoorlijnen, onder de vliegroutes van Schiphol, bij veehouderijen en bij sommige bedrijven. Niet alleen de werkelijke emissies en geluidniveaus, maar ook de beleving van geluid en geur kan tot gezondheidsproblemen leiden. Bovenstaande kaarten geven een beeld van de ruimtelijke spreiding van dit soort problematiek over de provincie. Ook in woonwijken kan sprake zijn van ongezonde of gevaarlijke bronnen van emissies en risico's zoals houtstook. Voor verdere duiding van de situatie in onze provincie en de aanpak van de milieuthema's verwijzen we naar Hoofdstuk 2 Een goede milieukwaliteit.

Als provinciale overheid willen we onze inwoners, bezoekers en werkenden beschermen tegen mogelijk schadelijke effecten en risico's in de leefomgeving. Dat vraagt om voorlichting, regulering of handhaving. Dit programma maakt duidelijk waar en hoe we dat doen.

1.2.2 De algemene gezondheid gaat achteruit

De gezondheidssituatie in Nederland gaat achteruit, zo blijkt uit de Volksgezondheid Toekomstverkenning (2024). Te weinig beweging, te veel stress, overgewicht en eenzaamheid (juist ook bij jongere mensen) zijn belangrijke factoren die daarvoor zorgen. De gezondheidsmonitor van de GGD-regio Utrecht uit 2024 laat ook zien dat de situatie op het gebied van bewegen, overgewicht en eenzaamheid de afgelopen 4 jaar is verslechterd. Tabel 1 toont een aantal cijfers voor de leeftijdscategorie 18-64 jaar.

Onderwerp	**2020**	**2024**
Voldoet aan beweegrichtlijn	58% voldoet hieraan	54% voldoet hieraan
Ernstig overgewicht	8-15% heeft ernstig overgewicht	9-19% heeft ernstig overgewicht
(veel) stress ervaren in de afgelopen 4 weken	14-24% heeft (veel) stress ervaren	16-28% heeft (veel) stress ervaren
Is (zeer) ernstig eenzaam	5-14% is (zeer) ernstig eenzaam	5-16% is (zeer) ernstig eenzaam

Tabel 1: Percentages beweegrichtlijn, overgewicht, ervaren stress en eenzaamheid (Gezondheidsmonitor GGD-regio Utrecht, 2024)

Ook bij deze aspecten, die veel met ons gedrag te maken hebben, kan de leefomgeving een belangrijke rol spelen. Een goede inrichting van onze leefomgeving kan eraan bijdragen dat we meer bewegen, dat we groen en rust om ons heen hebben en dat we gemakkelijker een praatje maken met een voorbijganger. Uit onderzoek blijkt dat de baten van vergroening van de leefomgeving ruimschoots opwegen tegen de kosten (H. Kruize et al, *De maatschappelijke waarde van een gezonde en groene leefomgeving - een verkenning*, RIVM 2023). Het Regionaal onderzoek naar brede welvaart (Provincie Utrecht, 2026) laat zien dat onze inwoners zich zorgen maken om hun lichamelijke gezondheid en de milieukwaliteit. Meer dan de helft van hen vindt dat sportvoorzieningen, groen, openbaar vervoer en ontmoetingsplekken onvoldoende aanwezig zijn in de woonomgeving.

1.3 Lessen uit de evaluatie Programma 2022-2025

Dit Programma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032 provincie Utrecht is een actualisatie van het Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022-2025 (dat verlengd is tot en met de vaststelling van dit programma). Met behulp van diverse partners heeft de provincie het Programma Gezond en Veilig 2022-2025 geëvalueerd. Wat was goed en wat kan er beter? We beschrijven de drie belangrijkste uitkomsten uit het evaluatierapport, gevolgd door de lessen die wij hieruit trekken en die mede geleid hebben tot dit programma.

1.3.1 Sterk op milieukaders, maar onvoldoende sturing op brede gezondheidsdoelen

Het Programma Gezond en Veilig 2022-2025 bevatte duidelijke ambities, normen en wetgeving voor milieuthema's als geluidbelasting, externe veiligheid en luchtkwaliteit. Voor bredere gezondheidsbevordering (zoals groen, bewegen, ontmoeten) ontbreken wettelijke kaders en normen veelal, en er waren ook weinig concrete richtlijnen of advieswaarden op basis waarvan gestuurd kon worden. Ook werd er vanuit verschillende beleidsthema's aan dezelfde opgaven gewerkt maar was er weinig afstemming over de gezamenlijk te bereiken doelen. Zo werd in de evaluatie bijvoorbeeld gesuggereerd om meetbare indicatoren te introduceren om te zorgen dat er voldoende groene ruimte wordt aangelegd in nieuwe woonwijken.

Wat doen we met deze uitkomst? Sinds 2024 beschikken we over een Gezondheidsscan die alle aandachtspunten voor een gezonde en veilige leefomgeving op een rij zet. In 2026 voegden we daar de 'Menukaart Indicatoren' aan toe, waarmee gemeenten per gezondheidsthema (bijvoorbeeld geluidhinder, maar ook gezondheidsbevordering) een aantal indicatoren krijgen aangereikt. We werken met een bandbreedte van minimaal benodigde kwaliteit tot optimaal gewenste kwaliteit. Hiermee kunnen planontwikkelaars en beleidsmakers de huidige situatie in beeld brengen en doelen en ambities concreter maken. In de

menukaart zijn ook indicatoren voor de aanleg van groen opgenomen. Als provincie gaan we de menukaart zelf ook gebruiken als hulpmiddel bij het concretiseren van doelen.

Daarnaast hebben we in dit programma bij de verschillende onderwerpen opgeschreven hoe we de voortgang en de resultaten monitoren aan de hand van specifieke indicatoren. Daarbij kijken we naar de ontwikkelingen in de leefomgeving zelf (trend-indicatoren), de directe resultaten van ons beleid (beleids-indicatoren) en hoe het staat met de voortgang van de voorgenomen acties (prestatie-indicatoren). Een verdere toelichting op onze monitoring staat in Hoofdstuk 5 Systematische monitoring en evaluatie.

1.3.2 Geen structurele doorwerking van gezondheid in al het beleid en de uitvoering

Een tweede onderdeel uit de evaluatie gaat over de doorwerking van gezondheid in het beleid en de uitvoering daarvan. Gezondheid wordt breed erkend als belangrijk, maar is nog geen vast onderdeel bij ruimtelijke keuzes en afwegingen. De provincie stuurt op ruimtelijke keuzes vooral via verstedelijkingsprincipes, zoals inzet op verdichting in stedelijke gebieden en rond knooppunten. Ook zijn er regels in de provinciale Omgevingsverordening opgenomen die een gezonde en veilige leefomgeving bevorderen. Daarnaast blijft het belangrijk om tijdig voldoende aandacht te besteden aan alle aspecten in de leefomgeving die bepalend zijn voor de effecten op de gezondheid van inwoners. Hiermee kan nog veel gezondheidswinst behaald worden. Ook in *hoe* ontwikkelingen plaatsvinden moeten deze aspecten een grote rol spelen. In dergelijke situaties zou het streven naar een gezonde en veilige leefomgeving centraal moeten staan, zo stelt de evaluatie. De aspecten van een gezonde en veilige leefomgeving zouden daarom een meer sturende rol moeten hebben om gezondheidsverlies verder te beperken en gezondheidswinst te boeken. Daarbij werd vastgesteld dat de wettelijk vastgelegde normen voor de milieuthema's hierop een uitzondering vormen, ook al sluiten deze negatieve gezondheidseffecten niet uit.

Wat doen we met deze uitkomst? In de geactualiseerde Omgevingsvisie zijn provinciale belangen opgenomen gericht op een gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving (zoals 'het bereiken en in stand houden van een gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving voor onze inwoners') en zijn ook leidende principes opgenomen, waaronder gezondheid en veiligheid, die richting en randvoorwaarden meegeven aan ontwikkelingen. We starten de komende programmaperiode met het maken van een voorstel hoe we de belangen van een gezonde en veilige leefomgeving eerder in het proces rond ruimtelijke ontwikkelingen mee kunnen nemen, waardoor ze meer meesturen in de keuzes die gemaakt worden. Gemeenten worden hierbij betrokken (zie hiervoor paragraaf 3.1 Gezondheid en veiligheid vroegtijdig en herkenbaar meewegen bij ruimtelijke ontwikkelingen). Verder gaan we ervoor zorgen dat de belangen van de gezondheid en veiligheid van onze inwoners nog beter en herkenbaarder doorwerken in de verschillende beleidsthema's uit de Omgevingsvisie (zie hiervoor 3.2 Gezonde en veilige leefomgeving in andere beleidsthema's).

1.3.3 Gebiedsgericht werken biedt kans, maar is nog niet benut

Een derde onderwerp uit de evaluatie betreft het gebiedsgericht werken. Het Programma Gezond en Veilig 2022-2025 beschikte niet over een gebiedsgerichte uitwerking, terwijl de provincie Utrecht een aantal verschillende gebieden met ieder hun eigen kwaliteiten en uitdagingen kent. In de geactualiseerde Omgevingsvisie zijn zes gebieden onderscheiden die zich lenen voor een uitwerking per gebied voor de verschillende aspecten van een gezonde en veilige leefomgeving.

Wat doen we met deze uitkomst? In de nieuwe programmaperiode gaan we geen aparte gebiedsgerichte uitwerking maken, maar ons wel meer voorbereiden op het leveren van input voor een gezonde en veilige leefomgeving in gebiedsprojecten. In dit programma geven we aan wat we willen gaan doen (zie 3.3 Uitwerking in zes deelgebieden). Welke aspecten brengen we gebiedsgewijs in beeld? Dit moet de basis worden voor de inbreng vanuit een gezonde en veilige leefomgeving in een gebiedsgerichte uitwerking, zoals bijvoorbeeld opgenomen in het UPLG.

1.4 De Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening

1.4.1 Het Programma Gezonde en Veilige Leefomgeving onder de Omgevingsvisie

Dit Programma Gezonde en Veilige Leefomgeving valt onder de Omgevingsvisie van de provincie Utrecht, die naar verwachting in werking treedt op 1 januari 2027. In deze Omgevingsvisie beschrijven wij hoe wij willen dat onze provincie er in 2050, op het gebied van de fysieke leefomgeving, uitziet. Waar bieden we ruimte aan woningbouw, hoe versterken we de natuur, en waar kan duurzame energie worden opgewekt? Dat zijn vragen die elkaar beïnvloeden, en die we daarom in de Omgevingsvisie in samenhang bekijken en tegen elkaar afwegen.

Figuur 4: Overkoepelende thema's in de provinciale Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie heeft een 'gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving' als hoofddoelstelling. De visie bevat beleid voor 7 thema's, die worden uitgewerkt in diverse programma's die ieder een groter of kleiner onderwerp bestrijken. Dit programma behandelt het thema 'gezonde en veilige leefomgeving' Het heeft net als veel andere programma's, talrijke raakvlakken met andere thema's en programma's (zie 3.2 Gezonde en veilige leefomgeving in andere beleidsthema's).

1.4.2 Leidende principes als randvoorwaarde

Naast de 7 thema's hanteert de provincie 8 leidende principes. Dit zijn principes die een randvoorwaarde vormen voor de ontwikkelingen die in het kader van de Omgevingsvisie worden bedacht en uitgevoerd. Het zijn daarmee ook randvoorwaarden voor dit programma, ook al spelen ze niet allemaal even sterk. Het eerstgenoemde leidende principe is **Gezondheid en veiligheid** (zie ook 3.2 Gezonde en veilige leefomgeving in andere beleidsthema's), dat eveneens in dit programma wordt behandeld.

De overige 7 leidende principes zijn **Kwaliteit en aantrekkelijkheid** (van de leefomgeving**), Welzijn**, **Klimaatmitigatie en klimaatadaptatie, Water en bodem sturend**, **Natuurinclusief, Verdienvermogen** en **Innovatie.** Voor een toelichting verwijzen wij naar de Omgevingsvisie. Al deze principes hebben raakvlakken met het thema gezonde en veilige leefomgeving. Elk van de principes komt dan ook impliciet of expliciet terug in dit programma. Hoe ze terugkomen wordt duidelijk in Hoofdstuk 2 Een goede milieukwaliteit en Hoofdstuk 3 Gezonde en veilige leefomgeving als leidend principe voor alle beleidsthema's.

1.4.3 De Omgevingsverordening en provinciale belangen

De Omgevingsverordening vloeit voort uit de Omgevingsvisie en legt de provinciale regels voor de fysieke leefomgeving vast. Deze zijn gekoppeld aan zogenaamde 'provinciale belangen': onderwerpen die de provincie aangaan, en die het belang van individuele gemeenten overstijgen. Tabel 2 toont de provinciale belangen voor wat betreft de gezonde en veilige leefomgeving. Vanuit dit thema proberen we doelen vooral te bereiken via vroegtijdig betrekken van de verschillende belangen in een integrale afweging en zetten we minder in op regulering via de Omgevingsverordening.

Provinciaal Belang	**Toelichting**
Bevorderen van een gezonde leefomgeving	De provincie heeft wettelijke regionale en bovenregionale taken op het gebied van geluid, stilte, de luchtkwaliteit, geur, trillingen en de bodem- en waterkwaliteit. De belasting van het milieu moet beperkt worden, in het belang van de natuur en dat van de inwoners. De provincie houdt bij keuzes voor ruimtelijke ontwikkelingen en gebruik rekening met het bevorderen van gezond gedrag, met sociale veiligheid en met inclusiviteit van de leefomgeving.
Bevorderen van een veilige inrichting van de leefomgeving	De provincie heeft wettelijke regionale en bovenregionale taken op het gebied van waterveiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid op en rond de provinciale infrastructuur.
Bereiken en in stand houden van een gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving voor inwoners	Als provincie houden we bij het vormgeven van alle opgaven in het landelijk en stedelijk gebied rekening met gezondheid, veiligheid en toekomstbestendigheid.

Bevorderen van een goede omgevingskwaliteit	Een goede omgevingskwaliteit draagt bij aan de gezondheid en het welzijn van mensen, nu en in de toekomst.
Bevorderen van een inclusieve samenleving	De provincie kan voorwaarden scheppen voor een inclusieve samenleving, bijvoorbeeld op het gebied van openbaar vervoer, energievoorziening, de arbeidsmarkt, of de woningmarkt. De sociale samenhang wordt versterkt als iedereen mee kan doen in de maatschappij.

Tabel 2: Provinciale belangen voor een gezonde en veilige leefomgeving

1.4.4 De rollen van de provincie

Afhankelijk van de opgave vervult de provincie Utrecht bij de uitvoering van dit programma een aantal rollen. Deze rollen zijn ook opgenomen in de Omgevingsvisie en gelden voor ieder programma. Hieronder beschrijven we de rollen en geven we een voorbeeld van een invulling van die rol op het gebied van een gezonde en veilige leefomgeving.

- *Reguleren*: De provincie stelt regels, en legt daarmee vast wat wel en niet mag. Dat doen we via de Omgevingsverordening. Een voorbeeld is de regel die het ontwikkelen van zeer kwetsbare gebouwen en kwetsbare gebouwen en locaties verbiedt (zoals woningen en scholen) in aandachtsgebieden rond Seveso-inrichtingen: de meest risicovolle bedrijven waar grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen worden geproduceerd, verwerkt, gebruikt of opgeslagen.
- *Realiseren*: De provincie neemt de leiding. We sturen projecten aan, geven opdrachten en zorgen dat plannen worden uitgevoerd. Een voorbeeld hiervan is het treffen van geluidreducerende maatregelen bij provinciale wegen, zoals de aanleg van geluidreducerend asfalt en geluidschermen.
- *Participeren*: De provincie doet actief mee. We werken samen met andere overheden en organisaties aan gezamenlijke opgaven. Een voorbeeld is het Schone Lucht Akkoord van de provincies, het Rijk, het RIVM en een groot aantal gemeenten.
- *Stimuleren*: De provincie helpt anderen op weg. Dat kan door kennis te delen, mensen in te zetten, subsidie te geven of partijen bij elkaar te brengen. Een voorbeeld hiervan is de ‘Menukaart Indicatoren’: een instrument dat de provincie beschikbaar stelt aan betrokkenen bij ruimtelijke plannen, zoals gemeenten en ontwikkelaars, om doelen en ambities voor een gezonde en veilige leefomgeving concreet te maken voor de uitvoering.

1.5 Onze partners

We kunnen de ambities in dit programma alleen realiseren in samenwerking met onze partners. Hieronder beschrijven we wie onze partners zijn, welke rol zij hebben en hoe we met hen samenwerken.

De **Rijksoverheid** is verantwoordelijk voor het nationale beleid op het gebied van milieu en gezondheid. De belangrijkste beleidskaders zijn de Ontwerp-Nota Ruimte (wordt naar verwachting vastgesteld in december 2026), het Nationaal Milieubeleidskader (februari 2021) en de Landelijke Nota Gezondheidsbeleid 2025-2028. We delen actief kennis met de Rijksoverheid over kansen en problemen op het gebied van een gezonde en veilige leefomgeving bij de uitvoering van het nationale beleid, vaak in overleg met andere provincies en het IPO.

De **Europese Unie** ontwikkelt een belangrijk deel van het milieubeleid. Dit werkt het Rijk vervolgens uit in nationale wet- en regelgeving. Het belangrijkste Europese beleidskader is het Zero Pollution Action Plan (Actieplan voor nulvervuiling), onderdeel van de Europese Green Deal. Dit programma heeft als doel de vervuiling van lucht, water en bodem in 2050 terug te brengen tot niveaus die niet langer schadelijk zijn voor mens en milieu. De Europese Unie werkt dit uit in regelgeving voor onder meer luchtkwaliteit, industriële emissies, geluid en chemische stoffen.

In het **Interprovinciaal Overleg (IPO)** werken we samen met andere provincies aan de ontwikkeling en uitvoering van beleid. Binnen het IPO zetten we ons in voor effectief bronbeleid (beperken van risico’s en vervuiling bij de bronnen), een goede implementatie van Europese regelgeving en de integratie van gezondheid in het ruimtelijk beleid.

De **Utrechtse gemeenten** spelen een centrale rol bij de inrichting van de leefomgeving en zijn voor inwoners vaak het eerste aanspreekpunt. Zij zijn verantwoordelijk voor een groot deel van de uitvoering van het omgevingsbeleid, waaronder de afweging van gezondheid en veiligheid bij lokale ruimtelijke projecten. De provincie ondersteunt gemeenten door regionale afstemming te bevorderen, kennis en data te delen en samen te werken aan beleidsontwikkeling en de uitvoering van programma’s.

De **waterbeheerders** die actief zijn in de provincie zijn verantwoordelijk voor het waterbeheer en spelen daarmee een belangrijke rol bij een gezonde en veilige leefomgeving. Hun taken omvatten onder meer waterveiligheid, waterkwaliteit, voldoende water en klimaatadaptatie. Daardoor zijn zij een belangrijke kennis- en samenwerkingspartner bij gebiedsontwikkelingen en de aanpak van maatschappelijke opgaven, zoals hittestress, wateroverlast en droogte.

De **Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD)** beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de provincie. De provincie werkt toe naar een meer structurele samenwerking met de GGD in de ondersteuning van gemeenten in hun taak voor een gezonde en veilige leefomgeving. We wisselen ook kennis uit en maken gebruik van de kennis van de GGD.

De provincie werkt ook samen met **kennisinstellingen** om nieuwe wetenschappelijke inzichten te vertalen naar beleid en praktijk. We ondersteunen kennisdeling bij bijeenkomsten en leveren vanuit de praktijk een bijdrage aan landelijke kennisnetwerken. Daarnaast geven we waar nodig opdracht voor aanvullend onderzoek ter ondersteuning van ons beleid.

De **Veiligheidsregio Utrecht (VRU)** werkt aan een veilige leefomgeving door risicobeheersing, crisisbeheersing en rampenbestrijding. De provincie werkt nauw samen met de VRU bij vraagstukken op het gebied van externe veiligheid en ruimtelijke ontwikkeling. Nieuwe ontwikkelingen, zoals de energietransitie, vragen om een gezamenlijke afweging van veiligheidsrisico's. Daarbij stemmen we onze advisering en kennisuitwisseling richting de Utrechtse gemeenten op elkaar af.

De **Omgevingsdiensten**: Omgevingsdienst Utrecht (ODU) en Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZKG) voeren de meeste vergunningverlenings-, toezicht- en handhavings- en adviseringstaken (VTHA) uit namens de provincie.

Maatschappelijke organisaties vertegenwoordigen vaak specifieke belangen die deel uitmaken van een gezonde en veilige leefomgeving. Zij worden regelmatig betrokken bij de ontwikkeling van provinciaal beleid en bij projecten.

1.6 Participatie bij het maken van dit programma

Bij de totstandkoming van dit beleidsprogramma hebben we een uitgebreid participatietraject doorlopen. Doel was de verbetering van de kwaliteit van het beleid en de effectiviteit van het programma. Ook het creëren van inhoudelijk draagvlak voor het programma was hierbij belangrijk. In lijn met de participatieverordening hebben we partners en inwoners betrokken.

1.6.1 Evaluatie van het beleidsprogramma 2022-2025

In het najaar van 2025 hebben we een aantal partners binnen en buiten de provincie betrokken bij de evaluatie van het Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022-2025. We hebben gesprekken gevoerd met (beleids-)teams binnen de provincie Utrecht, maar ook met onze externe partners zoals gemeenten, GGD en RIVM. Deze gesprekken hebben inzichten opgeleverd over de bekendheid en de effectiviteit van het beleid. Ook zagen we dankzij de gesprekken kansen om het beleidsprogramma inhoudelijk te verbeteren.

1.6.2 Participatietraject voor de actualisatie van het beleidsprogramma

In februari 2026 zijn we gestart met het participatietraject voor dit beleidsprogramma. We hebben de volgende groepen betrokken, op verschillende manieren:

- Beleidsmedewerkers gezondheid, milieu of ruimtelijke ordening van Utrechtse gemeenten;
- Samenwerkingspartners (onder andere de GGD, RIVM en ODU) en externe experts op het gebied van milieu en gezondheid;
- Inwoners van de provincie Utrecht;
- Leden van Provinciale Staten;
- Beleidsmedewerkers van andere beleidsterreinen binnen de provincie Utrecht.

Deze groepen hebben op verschillende manieren geparticipeerd. Met de partners vonden gesprekken en werksessies plaats. Inwoners hebben we in het najaar van 2026 betrokken door straatinterviews af te nemen. De vragen voor de inwoners hebben we opgesteld op basis van de uitkomsten van het onderzoek naar Brede Welvaart onder de Utrechtse bevolking (Provincie Utrecht 2026). De straatinterviews gaven ons een beeld hoe inwoners aankijken tegen een aantal thema's rondom een gezonde leefomgeving waar de overheid een rol in heeft.

Op 11 juni 2026 hebben we een werkbijeenkomst georganiseerd met leden van Provinciale Staten, beleidsmedewerkers van gemeenten en andere partners zoals de GGD, ODU, VRU en het RIVM. Deze bijeenkomst stond in het teken van dit beleidsprogramma. Zo is er gesproken over het belang van een gezonde leefomgeving en hoe dit kan worden meegenomen in de afweging in ruimtelijke keuzes en gebiedsgerichte aanpak.

Ook uit het startgesprek met Provinciale Staten op 1 april 2026 hebben we input opgehaald die meegenomen is bij het opstellen van dit programma.

Een afzonderlijk participatieverslag bevat een beschrijving van de groepen deelnemers, de uitvoering van de verschillende participatievormen en de manier waarop de inbreng van de deelnemers is verwerkt in het programma, evenals een evaluatie van het participatietraject.

1.6.3 Zienswijzen

Gedeputeerde Staten stellen dit beleidsprogramma vast. Voordat Gedeputeerde Staten dat doen, wordt het ontwerp-programma van 11 november t/m 22 december 2026 ter inzage gelegd. In die periode kan iedereen die dat wil reageren door een zienswijze in te dienen. Op basis van de ontvangen zienswijzen kan het programma verder aangepast worden. Op deze manier verwerken we participatie zoveel mogelijk in het proces.

1.7 Opbouw en mogelijkheid tot digitale raadpleging

1.7.1 Opbouw van dit programma

In deze inleiding is de maatschappelijke en beleidscontext van dit programma beschreven. In Hoofdstuk 2 Een goede milieukwaliteit komt het milieubeleid aan de orde. We beschrijven wat we als provincie, samen met onze partners, doen om onze inwoners, werkenden en bezoekers zo goed mogelijk te beschermen tegen een slechte luchtkwaliteit, geluidhinder, risico's van gevaarlijke stoffen, geuroverlast en hittestress (als onderdeel van klimaatbeleid).

In Hoofdstuk 3 Gezonde en veilige leefomgeving als leidend principe voor alle beleidsthema's lichten we toe wat het leidend principe 'gezondheid en veiligheid' betekent voor al ons omgevingsbeleid. In paragraaf 3.1 Gezondheid en veiligheid vroegtijdig en herkenbaar meewegen bij ruimtelijke ontwikkelingen beschrijven we hoe we de belangen van een gezonde leefomgeving eerder in ruimtelijke ontwikkelingen willen meenemen. In paragraaf 3.2 Gezonde en veilige leefomgeving in andere beleidsthema's schetsen we wat het structureel doorwerken van dit leidend principe betekent voor alle zeven beleidsthema's van het omgevingsbeleid. In paragraaf3.3 Uitwerking in zes deelgebieden beschrijven we wat we gebiedsgericht gaan inventariseren als basis om mee te nemen bij de uitvoering in gebiedsgerichte trajecten, zoals bijvoorbeeld het UPLG.

Hoofdstuk 4 Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving en Advisering (VTHA), Milieueffectrapportage (mer) en Innovatie focust op het beleid op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving en Advisering (VTHA), de Milieueffectrapportages (mer) en Innovatie. In Hoofdstuk 5 Systematische monitoring en evaluatie beschrijven we tenslotte hoe we ons beleid en de effecten daarvan monitoren.

1.7.2 Digitale raadpleging

Dit beleidsprogramma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032 provincie Utrecht is te raadplegen via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). De werkingsgebieden zijn ook te vinden via Regels op de kaart.

Hoofdstuk 2 Een goede milieukwaliteit

Een gezonde leefomgeving begint bij het beschermen van inwoners tegen schadelijke invloeden en risico's in hun leefomgeving. De provincie heeft daarbij verschillende rollen. Voor een aantal milieuthema's hebben we wettelijke taken, bijvoorbeeld via normstelling, vergunningverlening en het beheer van provinciale infrastructuur. Daarnaast kunnen we vanuit onze rol in de ruimtelijke ordening, door samenwerking met gemeenten en andere overheden en door kennisdeling en advisering bijdragen aan het voorkomen en beperken van gezondheidsrisico's.

In dit hoofdstuk beschrijven we het beleid voor luchtkwaliteit (2.1 Luchtkwaliteit), geluid (2.2 Geluid), externe veiligheid (2.3 Externe Veiligheid), geur (2.4 Geur), hittestress (2.5 Hittestress). De rol van de provincie verschilt per thema: bij sommige onderwerpen hebben we wettelijke taken, terwijl we bij andere vooral

stimuleren, adviseren en samenwerken met gemeenten en het Rijk. Elk thema is op dezelfde manier opgebouwd:

- Introductie en maatschappelijk belang: waarom is het thema belangrijk voor gezondheid en welke wet- en regelgeving is relevant?
- Ambitie en doelstellingen: wat willen we bereiken en welke beleidskeuzes maken we?
- Uitvoering van het beleid: wat gaan we daarvoor doen, welke instrumenten zetten we in en met wie werken we samen?

2.1 Luchtkwaliteit

2.1.1 Introductie en maatschappelijk belang

Langdurige blootstelling aan luchtverontreiniging is slecht voor de gezondheid. De gemiddelde inwoner van Nederland leeft enkele maanden korter door het inademen van ongezonde stoffen. Daarnaast kunnen mensen van verontreinigde lucht ziek worden en kunnen bestaande ziekten worden verergerd. De ziektelast van verontreinigde lucht in Nederland is hoger dan die van overgewicht en alcoholgebruik, maar nog wel lager dan die van roken.

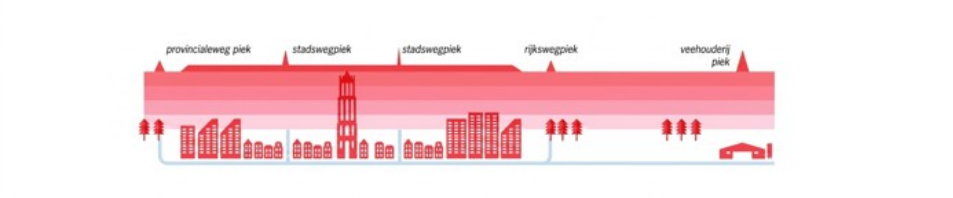
Specifiek kan blootstelling aan fijnstof leiden tot ontstaan en verergering van hart- en vaatziekten of luchtwegaandoeningen (COPD, astma). Dit kan ook leiden tot ziekenhuisopname en vroegtijdig overlijden. Ook wordt de kans op longkanker groter. Voor het bepalen van de nadelige gezondheidseffecten is de grootte van de deeltjes van belang, maar ook het aantal en de samenstelling van de deeltjes. Hoe kleiner de deeltjes, hoe dieper deze in de longen kunnen doordringen en hoe meer nadelige gezondheidseffecten deze kunnen veroorzaken.

Stikstofdioxide (NO_2) dringt door tot in de kleinste vertakkingen van de luchtwegen. Dit kan leiden tot een vermindering van de longfunctie, een toename van luchtwegklachten en astma-aanvallen, een verhoogde gevoeligheid voor luchtweginfecties, ziekenhuisopname en vroegtijdig overlijden.

Wanneer de luchtkwaliteit substantieel verbetert, nemen de schadelijke effecten op de gezondheid van de bevolking ook flink af. Ook als de wettelijke normen zijn gehaald, levert een verdere verbetering van de luchtkwaliteit nog steeds gezondheidswinst op. De provincie zet dan ook in op het verminderen van de uitstoot van de belangrijkste voor de gezondheid schadelijke stoffen stikstofdioxide (NO_2) en fijnstof (PM_{10}) en de fijnere fractie van fijnstof $PM_{2,5}$), ook als de normen gehaald zijn.

Bronnen en concentraties luchtverontreinigende stoffen in de provincie Utrecht

Er zijn veel verschillende bronnen van luchtverontreiniging in de provincie Utrecht. De optelsom van alle bronnen plus de verontreiniging van buiten de provincie bepaalt de mate van luchtvervuiling. Dat leidt tot een deken van verontreiniging die overal aanwezig is in de provincie. In stedelijke gebieden is de deken dikker door de bijdrage van alle bronnen in en rondom de stad. Bij en rond grote lokale bronnen zoals een snelweg of een grote pluimveehouderij ligt daarbij een piek(je) van de lokale bijdrage van die bron (zie figuur 5). Luchtverontreiniging blijft niet hangen bij de bron en kan zich ook over grote afstanden verplaatsen. We importeren luchtverontreiniging, maar we exporteren een groter deel. De aanpak van een enkele bron draagt daardoor maar beperkt bij aan de verbetering van de lokale luchtkwaliteit. De invloed van luchtverontreiniging afkomstig van buiten de provinciegrenzen draagt in belangrijke mate bij aan de (lokale) concentraties van luchtvervuiling. Inzet en samenwerking op (inter)nationaal, regionaal en lokaal niveau is daarom nodig om de luchtkwaliteit permanent te verbeteren ten behoeve van de gezondheid.

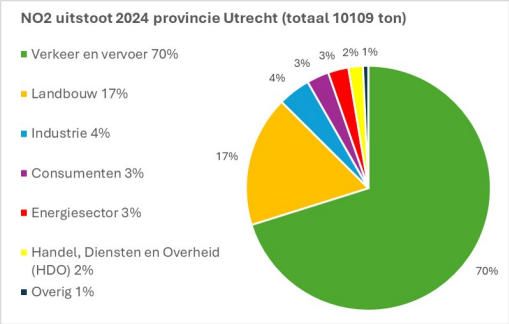

Figuur 5: Illustratie van de opbouw van concentraties luchtverontreinigende stoffen vanuit binnen en buiten de provinciegrens (inclusief buitenland), regionaal, lokaal (stad) en lokale bronnen (snelweg, veehouderijpiek, overig).

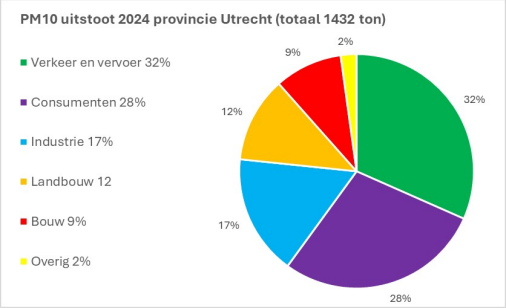
De belangrijkste bronnen van luchtverontreinigende stoffen binnen de provincie Utrecht zijn het wegverkeer, consumenten (houtstook), industrie en de landbouw. Figuur 6 t/m 8 laat zien welke bronnen bijdragen

aan de uitstoot van stikstofdioxide (NO_2) en fijnstof binnen de provincie Utrecht. Voor wat betreft NO_2 is verkeer en vervoer met 70% veruit de grootste bron van uitstoot, merendeels veroorzaakt door wegverkeer, en in mindere mate door mobiele werktuigen 21% en binnenscheepvaart 18% (figuur 6). De landbouwsector is met 17% de op één na grootste bron, voornamelijk door emissies uit de veehouderij. De overige sectoren, zoals industrie (4%), consumenten (houtstook) (3%), de energiesector (3%) en handel, diensten en overheid (2%), leveren gezamenlijk de overige 13% van NO_2-uitstoot in Utrecht (situatie 2024).

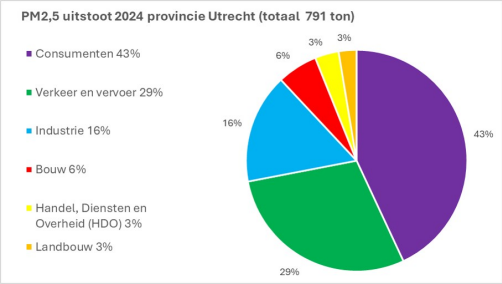
Voor wat betreft fijnstof (PM_{10} – deeltjes tot 10 micrometer) is verkeer en vervoer met 32% van de uitstoot de grootste (figuur 7). Dat komt door uitlaatgassen, maar ook door de slijtage van banden. Consumenten dragen voor 28% bij aan de uitstoot van PM_{10}, voornamelijk door houtstook. Vervolgens hebben industrie met 17% (bijv. door verbrandingsprocessen) en de landbouwsector met 12% (voornamelijk veehouderij) de grootste uitstoot van PM_{10}. Voor $PM_{2,5}$ (deeltjes tot 2,5 micrometer) zijn consumenten (houtstook) met 46% de grootste bron. Daarop volgen verkeer en vervoer met 29% (verbrandingsmotoren) en industrie met 15% (figuur 8). Zoals gezegd verplaatst luchtverontreiniging zich ook over grotere afstanden. Van de achtergrondconcentraties fijnstof ($PM_{2,5}$) komt ruim 40 procent uit het buitenland.

Figuur 6: Uitstoot 2024 van Stikstofdioxide (NO_2) (Bron Emissieregistratie 2026 RIVM)

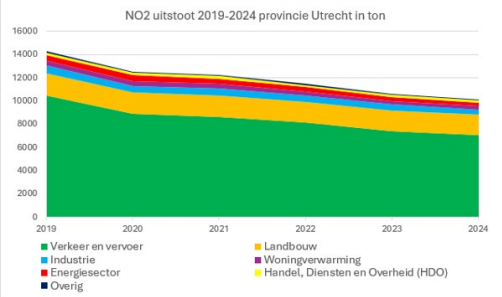

Figuur 7: Uitstoot 2024 van fijnstof (PM_{10}) (Bron Emissieregistratie 2026 RIVM)

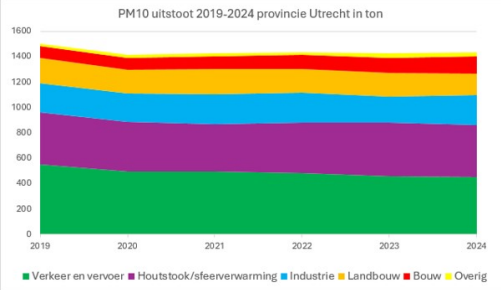

Figuur 8: Uitstoot 2024 van fijnstof ($PM_{2,5}$) (Bron Emissieregistratie 2026 RIVM)

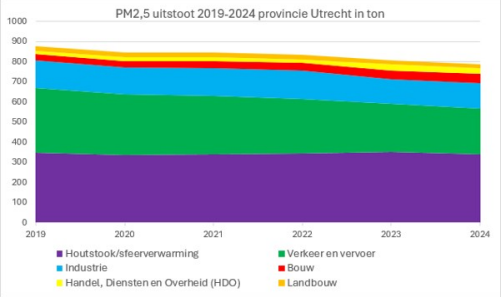
Hieronder uitgesplitst per bron en stof de trend van de afgelopen jaren.

Figuur 9: NO_2 trend per bron (bron Emissieregistratie, RIVM)

Figuur 10: PM_{10} trend per bron (bron Emissieregistratie RIVM)

Figuur 11: $PM_{2,5}$ per bron (bron Emissieregistratie RIVM)

Wet- en Regelgeving

De Omgevingswet en het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) vormen het landelijke kader voor de bescherming van de luchtkwaliteit. Het Bkl bevat rijksomgevingswaarden voor onder meer fijnstof (PM_{10} en $PM_{2,5}$) en stikstofdioxide (NO_2). Rijksomgevingswaarden zijn landelijke normen voor de kwaliteit van de leefomgeving. Voor luchtkwaliteit bepalen zij de maximaal toegestane concentraties van stoffen zoals fijnstof en stikstofdioxide in de buitenlucht.

In 2024 is de herziene EU Richtlijn Luchtkwaliteit (EU) 2024/2881 vastgesteld. Deze richtlijn bepaalt dat ook voor Nederland er vanaf 2030 strengere eisen gelden voor onder andere stikstofdioxide en fijnstof. Deze worden overgenomen in de Nederlandse wetgeving. Provincies en gemeenten kunnen, indien gewenst, aanvullende of strengere lokale omgevingswaarden vaststellen.

De verantwoordelijkheid voor een goede luchtkwaliteit ligt bij alle overheden. Op nationaal niveau is het Schone Lucht Akkoord (SLA) gesloten, waarin Rijk, de provincies en zo'n 140 gemeenten samenwerken. Onder dit SLA worden tal van maatregelen uitgevoerd binnen de thema's mobiliteit, binnenvaart en havens, industrie, landbouw, houtstook, mobiele werktuigen, citizen science en internationale samenwerking. Waar mogelijk worden maatregelen gecombineerd met de aanpak van klimaatverandering en de uitstoot van stikstof.

De provincie heeft de wettelijke taak bij te dragen aan de monitoring van de luchtkwaliteit in Nederland via het Centraal Instrument Monitoring Luchtkwaliteit (CIMLK), beheerd door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). De provincie levert hiervoor jaarlijks data aan zoals verkeersgegevens van de provinciale wegen.

2.1.2 Wat is onze ambitie en waarom?

De provincie streeft naar een permanente verbetering van de luchtkwaliteit in de gehele provincie om de gezondheid van onze inwoners te beschermen en negatieve invloed op de natuur te beperken.

Ambities (opgenomen in de Omgevingsvisie):

2030: we voldoen aan de EU-normen voor luchtkwaliteit.

2050: we voldoen aan de advieswaarden voor luchtkwaliteit van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO, 2021). Bij voorkeur bereiken we deze doelstelling eerder, mits de EU en het Rijk helpen dit mogelijk te maken. Qua ruimtelijke inrichting gaan we voor het beperken van de blootstelling van mensen dicht bij grote bronnen van emissies.

Toelichting: wij dragen bij aan het Schone Lucht Akkoord. Dit heeft de ambitie om in 2030 50% gezondheidswinst te behalen ten opzichte van 2016 door reductie van de uitstoot van luchtverontreinigende stoffen binnen Nederland.

We willen bij voorkeur eerder voldoen aan de striktere WHO-advieswaarden voor luchtkwaliteit (WHO 2021), omdat een verdere verlaging van de concentraties van schadelijke stoffen nog altijd een substantiële gezondheidswinst voor de bevolking oplevert.

Stof	O mgevingswaarden, Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) §2.2.1	S treefdoel 2030 Schone Lucht Akkoord WHO waarden 2005	Nieuwe EU-eisen per 2030	EU-beleid zero-pollution 2050, streven naar WHO-waarden 2021
NO_2	40 µg/m^3	40 µg/m^3	20 µg/m^3	10 µg/m^3
PM_{10}	40 µg/m^3	20 µg/m^3	20 µg/m^3	15 µg/m^3
$PM_{2,5}$	25 µg/m^3	10 µg/m^3	10 µg/m^3	5 µg/m^3

Tabel 3: De verschillende normen en advieswaarden voor luchtkwaliteit die gelden voor de jaargemiddelde waarden van NO_2, PM_{10} en $PM_{2,5}$ (Richtlijn EU 2024/2081)

2.1.3 Uitvoering van het beleid

Als provincie dragen we bij aan een verbetering van de luchtkwaliteit. Ook dragen we bij aan onderzoek en kennisontwikkeling en nemen we het onderwerp luchtkwaliteit mee in de afweging van locaties (zie paragraaf 3.1 Gezondheid en veiligheid vroegtijdig en herkenbaar meewegen bij ruimtelijke ontwikkelingen) en besluitvorming voor andere thema's van de Omgevingsvisie, zoals in mobiliteitsprojecten.

1. Verminderen emissies van Mobiliteit

We willen de luchtverontreiniging door verkeer en vervoer verder verminderen, ook bij een verwachte groei van de mobiliteit. Daarom stimuleren we vanuit het Bereikbaarheidsprogramma 2024-2029 het gebruik van openbaar vervoer, fietsen, lopen en deelmobiliteit. Daarnaast wordt er gewerkt aan verschoning van personenmobiliteit en goederenvervoer. We nemen de luchtkwaliteitsdoelen voor 2030 mee in provinciaal beleid en stimuleren gemeenten om dit ook te doen. Daarnaast brengen we de gevolgen voor luchtkwaliteit in beeld bij relevante plannen en projecten, onder meer via milieueffectrapportages (MER). Via het Schone Lucht Akkoord werken we met andere overheden samen aan verdere vermindering van emissies door mobiliteit.

2. Verminderen uitstoot mobiele werktuigen

De uitstoot van mobiele werktuigen zoals bouwmachines, veegwagens, aggregaten en landbouwwerktuigen draagt voor ruim 10% bij aan de negatieve gezondheidseffecten van binnenlandse bronnen van luchtvervuiling. Daarom heeft de Rijksoverheid in het verlengde van het SLA samen met de bouwsector het Programma Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) opgezet. Met de ondertekening van het convenant SEB heeft de provincie zich gecommitteerd aan de routekaart SEB op basisniveau. Dit betekent dat bij provinciale infrastructuurprojecten stapsgewijs wordt toegewerkt naar een grotere inzet van emissieloos bouwmaterieel en emissieloze bouwlogistiek. Voor onze provincie is de uitvoering hiervan vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma Gezonde en Veilige Mobiliteit 2024-2029.

We geven op dit thema voorlichting en advies aan gemeenten, bijvoorbeeld over het opnemen van emissie-eisen in aanbestedingen. Dit geeft gemeenten de mogelijkheid om luchtvervuiling door mobiele werktuigen te verminderen. Ook zijn er subsidies beschikbaar voor gemeenten die zijn aangesloten bij het Schone Lucht Akkoord of bij Schoon en Emissieloos Bouwen (SPUK SEB-regeling). In algemene zin zetten we ons in voor de promotie van Schoon en Emissieloos Bouwen in de provincie en de voortzetting van het Schone Lucht Akkoord na 2030.

3. Binnenvaart en havens

De binnenvaart draagt voor ruim 13% bij aan de uitstoot van stikstofdioxide (NO_2) in de provincie. We werken aan een duurzamere binnenvaart in het Bereikbaarheidsprogramma 2024-2029. In het Uitvoeringsprogramma Gezonde en Veilige Mobiliteit 2024-2029 wordt de samenwerking gezocht met bedrijven en andere overheden om schoon (op groene stroom of waterstof) te kunnen varen. Vanuit dit programma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032 zetten we aanvullend in op de realisatie van walstroom, in samenwerking met Rijkswaterstaat en gemeenten. Hierdoor kunnen aangemeerde schepen gebruikmaken van elektriciteit vanaf de wal en hoeven zij geen aggregaten te gebruiken, waardoor de lokale uitstoot van luchtverontreinigende stoffen afneemt.

4. Het terugdringen van de industriële uitstoot

Het streven naar een betere luchtkwaliteit vraagt om verdere verlaging van de industriële uitstoot. We werken hier actief aan door te anticiperen op de nieuwe EU-richtlijn luchtkwaliteit (2030). Deze richtlijn heeft aangescherpte luchtkwaliteitsnormen voor de stoffen stikstofdioxide, fijnstof en o.a. zwaveldioxide (SO_2), koolmonoxide (CO), ammoniak, ozon, benzeen en polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's). Bedrijven zijn verplicht om maatregelen te nemen om de uitstoot van deze stoffen zoveel mogelijk te beperken of te voorkomen.

Ook geldt er een wettelijke verplichting voor een zo laag mogelijk gebruik en uitstoot van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS). Bij ZZS gaat het in de context van dit beleidsprogramma om diverse stoffen in de lucht die ernstige risico's vormen voor mens en milieu. Het betreft stoffen afkomstig van de industrie, zoals zware metalen, benzeen en waterstoffluoride. Ook gaat het over stoffen als asbest en PFAS. De emissies van ZZS moeten worden geminimaliseerd, bijvoorbeeld door aanpassingen in de procestechnologie. De wetgeving rond deze stoffen lijkt de komende jaren verder te worden aangescherpt, mede op basis van nieuwe inzichten uit onderzoek.

Ook moeten de Best Beschikbare Technieken streng worden toegepast om uitstoot te voorkomen, volgens de Richtlijn Industriële Emissies en Veehouderij (RIE) en het Schone Lucht Akkoord.

In samenwerking met de ODU en ODNZKG doen we dit op de volgende manieren:
- Er worden in vergunningen voorwaarden opgenomen om de best beschikbare techniek (BBT) toe te passen met betrekking tot luchtemissies, zowel bij nieuwe vergunningen als bij de actualisatie van bestaande vergunningen. Dit is een wettelijke taak met een opdracht om scherp te vergunnen.
- Bedrijven die het meest negatieve effect hebben op de luchtkwaliteit krijgen de hoogste prioriteit bij toezicht.

5. Ondersteunen van gemeenten bij beperken van houtstook

Houtstook is een belangrijke bron van fijnstof ($PM_{2,5}$) en kan vooral in dichtbevolkte gebieden leiden tot lokale luchtverontreiniging en gezondheidsklachten. Het gaat dan om (sfeer)verwarming in huizen (kachels en haarden), maar ook om barbecues, vreugdevuren en vuurkorven buitenshuis. De uitstoot van fijnstof door houtstook is sinds 1990 wel afgenomen, maar veel minder sterk dan de uitstoot uit andere bronnen. Hierdoor is het aandeel van houtstook in de totale Nederlandse ($PM_{2,5}$-) uitstoot gestegen van ongeveer 10% in 1990 naar ruim 24% in 2024. We ondersteunen gemeenten daarom bij het beperken van de negatieve effecten van houtstook op de luchtkwaliteit en gezondheid.

We ondersteunen gemeenten op verzoek bij de inzet van mogelijke (juridische) maatregelen om houtstook te beperken. Ook adviseren we het gebruik van de Stookwijzer om bewoners bewust te maken van de momenten waarop beter niet gestookt kan worden. Mogelijk kunnen gemeenten deze Stookwijzer inzetten als verbodsinstrument.

We initiëren een gezamenlijke communicatiestrategie met gemeenten en brengen het thema via diverse media onder de aandacht. Daarbij maken we gebruik van de toolkit van het Rijk met voorlichtingsmateriaal voor provincies, partners en gemeenten. Ook ontwikkelen we zelf voorlichtingsmateriaal en we verspreiden dit actief.

6. Participatie

Het Schone Lucht Akkoord (SLA) is een akkoord tussen overheden, maar bij de uitwerking en de uitvoering spelen inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties een belangrijke rol. In het SLA hebben partijen daarom afspraken gemaakt over het informeren en betrekken van stakeholders.

Met 'citizen science' (zie voor een toelichting 4.3.2 Uitvoering van het beleid) stimuleren we inwoners, bedrijven en andere belanghebbenden om actief deel te nemen aan metingen van luchtkwaliteit. Met deze lokale data krijgen zij inzicht in de verschillende vormen van luchtverontreiniging. Ook voorzien we een grotere betrokkenheid vanuit de samenleving bij dit thema, wat een bijdrage kan leveren aan gedragsverandering.

Jaarlijks doen we met minimaal 3 gemeenten een 'Samen Houtstook Meten'-project. We organiseren bijeenkomsten om bewoners voor te lichten en mee te nemen in de resultaten. De benodigde materialen voor een project beperken het aantal gemeenten dat jaarlijks kan deelnemen, maar de ambitie is dat op termijn alle gemeenten in onze provincie een Samen Houtstook Meten project gedaan hebben.

7. Verlaging uitstoot van de landbouw

De landbouwsector draagt voor 10% bij aan de gezondheidseffecten van luchtvervuiling op mensen (van alle binnenlandse bronnen). Dit wordt veroorzaakt door de directe uitstoot van fijnstof en door de uitstoot van ammoniak, dat in de lucht via chemische reacties bijdraagt aan de vorming van secundair fijnstof ($PM_{2,5}$).

In het nationale Schone Lucht Akkoord is de ambitie opgenomen om in 2030 de gezondheidseffecten van emissies van de landbouw met 37% te reduceren ten opzichte van 2016.

Zowel in de Omgevingsvisie als in het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) is in dit kader een aantal ambities en doelstellingen geformuleerd, met een focus op een natuurinclusieve, klimaatneutrale en toekomstbestendige landbouwsector. Hierin is een gebiedsgerichte aanpak opgenomen met maatregelen voor de reductie van de stikstofuitstoot voor de vermindering van de stikstofdepositie op gevoelige natuurbodems. Deze maatregelen zullen ook positief zijn voor de verlaging van fijnstof (secundair $PM_{2,5}$) in de lucht.

8. Versterken regionale, nationale en internationale samenwerking

Luchtverontreiniging is voor een aanzienlijk deel van buiten onze provincie afkomstig. En een belangrijk deel van de uitstoot in de provincie waait naar 'de buren'. Het is daarom van belang dat we luchtverontreiniging gezamenlijk aanpakken. Hiertoe bouwen we aan een netwerk van regionale, nationale en internationale partners, waaronder overheden en kennisinstituten. Sinds 2020 werken we samen met het Rijk, andere provincies en gemeenten om de gezondheidsdoelstellingen van het SLA te halen. De deelnemende partijen treffen maatregelen om de luchtverontreiniging van de bronnen in hun eigen gebied te verminderen.

Samen met het Rijk en gemeenten stellen we een routekaart op om in 2030 overal in de provincie te voldoen aan de dan geldende EU-normen en daarmee een permanente verbetering van de luchtkwaliteit te realiseren.

Binnen Nederland zetten we samen met IPO en VNG in op een voortzetting van het Schone Lucht Akkoord na 2030. We hechten veel waarde aan een geborgd landelijk programma (met het Rijk, provincies en gemeenten) om gezamenlijk de doelen, EU-normen en WHO-advieswaarden (2021) en 50% gezondheidswinst te halen.

Daarnaast benutten we waar mogelijk nationale en Europese subsidieregelingen die kunnen bijdragen aan het verminderen van emissies en brengen we relevante regelingen onder de aandacht van bedrijven en andere partijen in de provincie.

9. Monitoring

De luchtkwaliteit in Nederland wordt systematisch gemonitord via het Centraal Instrument Monitoring Luchtkwaliteit. Het CIMLK ondersteunt de uitvoering van de Omgevingswet en het Schone Lucht Akkoord. De provincie levert hiervoor jaarlijks data aan, zoals verkeersgegevens van de provinciale wegen. De resultaten zijn te volgen op de kaart van het CIMLK-website. Met het CIMLK toetsen we de luchtkwaliteit (NO_2, en fijnstof PM_{10} en $PM_{2,5}$) aan de EU-normen en de WHO-advieswaarden.

De gezondheidsdoelstellingen van het SLA worden tweejaarlijks gemonitord en online gepubliceerd door het RIVM.

De voortgang van de SLA-maatregelen wordt jaarlijks gerapporteerd door alle SLA deelnemers. De voortgang is te volgen op het SLA dashboard.

De metingen van luchtkwaliteit zijn (realtime) te volgen via het 'luchtmeetnet' en via dashboards met sensormetingen door burgers. Het laat zien wat de voortgang is van overheidsmaatregelen die in uitvoering zijn.

Beleid en uitvoering concreet

In onderstaande tabel 4 worden het beleid en de uitvoering rondom de verbetering van de luchtkwaliteit concreet gemaakt.

Beleid	Actie	Resultaat
Het terugdringen van de industriële uitstoot	Vergunningen actualiseren, strengere voorwaarden opnemen en toezicht prioriteren met betrekking tot luchtemissies	Geactualiseerde vergunningen, strengere voorwaarden en geprioriteerd toezicht met betrekking tot luchtemissies
Ondersteunen van gemeenten bij beperken houtstook	Via verschillende mediakanalen burgers informeren over de gezondheidseffecten van houtstook	Informatiefilmpjes, geluidsfragmenten, informatiestroken en dergelijke op diverse mediakanalen met een verwijzing naar uitgebreidere online informatie
Citizen science en participatie	Minimaal twee tot drie gemeenten werven voor het 'Samen Houtstook Meten' project	Jaarlijks rapport of verslag van de resultaten van de burgermetingen van 'Samen Houtstook Meten'
Versterken nationale en internationale samenwerking	Organiseren van een kennisbijeenkomst voor gemeenten en kennispartners over luchtkwaliteit	Jaarlijkse bijeenkomst over luchtkwaliteit en beschikbare presentaties voor de deelnemers
Versterken nationale en internationale samenwerking	Uitvoeren van een verkenning naar subsidieregelingen en fondsen voor partners in de regio	Verslag met een overzicht van de mogelijkheden van (internationale) subsidieregelingen en innovatiefondsen die kunnen bijdragen aan het terugdringen van emissies bij bepaalde beroepsgroepen of thema's

Tabel 4: Concreet beleid en uitvoering om de luchtkwaliteit te verbeteren

2.2 Geluid

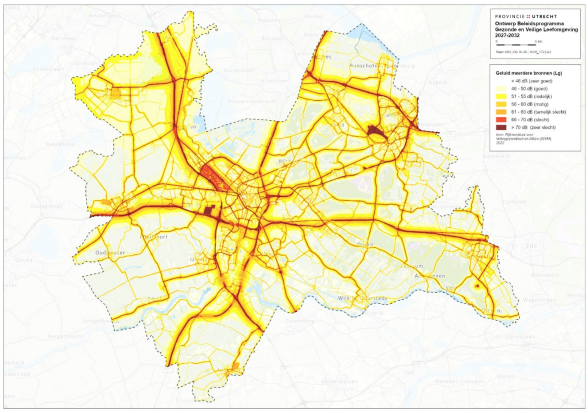
2.2.1 Introductie en maatschappelijk belang

Utrecht is een drukke provincie met veel mensen en activiteiten op een kleine oppervlakte. Veel inwoners hebben daarom te maken met geluid van weg- en spoorverkeer, luchtvaart, bedrijvigheid, buren, bouwactiviteiten en activiteiten zoals festivals en evenementen. Dat maakt dat niet overal een goede geluidkwaliteit mogelijk is. Zeker als we ons realiseren dat in de toekomst zowel het aantal inwoners als de mobiliteit nog verder toenemen, wordt de bescherming van inwoners tegen geluidhinder een steeds grotere uitdaging.

Het ervaren van hinder wordt gerekend tot de gezondheidseffecten. De mate van hinder door geluid is per persoon en per situatie verschillend. De bron van het geluid en de ontvanger (inwoner) bevinden zich meestal relatief dicht bij elkaar. In algemene zin kan gesteld worden dat bij hogere geluidniveaus en langdurige blootstelling aan geluid, er meer (ernstige) hinder en (ernstige) slaapverstoring en meer andere negatieve gezondheidseffecten optreden, zoals chronische stress, verhoogde bloeddruk en een hoger risico op hart- en vaatziekten.

Het RIVM berekent voor heel Nederland de hoeveelheid geluid door het geluid van diverse geluidbronnen bij elkaar op te tellen. Uit de gegevens blijkt dat meer dan 10% van de bestaande geluidgevoelige gebouwen (met bestemmingen voor wonen, zorg en onderwijs) in de provincie een geluidbelasting van meer dan

60 dB op de gevels heeft. Bij de meest recent gerealiseerde gebouwen (na 2022) is dat percentage 23%, dus ruim hoger. Er lijken dus steeds minder echt rustige plekken te worden gevonden voor nieuwe woningen.

Figuur 12: Het gemiddelde geluidniveau per jaar van weg- en treinverkeer, vliegtuigen, industrie en windturbines (RIVM)

De provincie zet zich op verschillende manieren in om geluidoverlast te beperken:

Actieplan Geluid

Het opstellen van een Actieplan Geluid is een wettelijke taak van de provincie. Iedere vijf jaar brengen we hierin de geluidbelasting door provinciale wegen in beeld en bepalen we waar maatregelen nodig en mogelijk zijn om geluidhinder bij woningen te verminderen. Het huidige Actieplan Geluid 2024-2029 wordt in 2029 opgevolgd door een nieuw actieplan, waarin we op basis van de actuele geluidbelasting en de resultaten van de getroffen maatregelen de inzet voor de volgende periode bepalen.

Stiltegebieden

De provincie heeft stiltegebieden aangewezen om plekken te behouden waar inwoners rust en stilte kunnen ervaren. Het gaat om natuur- en landschapsgebieden waar geluid door menselijke activiteiten beperkt is. Stiltegebieden dragen bij aan gezondheid, natuurbeleving en recreatie. Een stiltegebied bestaat uit een stille kern en een bufferzone, met daaromheen een aandachtsgebied. De Omgevingsverordening bevat regels en geluidwaarden om de geluidkwaliteit in en rond deze gebieden te beschermen. Daarnaast monitoren we de geluidkwaliteit en werken we samen met gemeenten en andere partners aan de bescherming van stiltegebieden.

Luchtvaartgeluid

Luchtvaartgeluid wordt door mensen als zeer hinderlijk ervaren. Daarom is onze inzet erop gericht om een toename van hinder te voorkomen. Voor luchtvaartuigen in het luchtruim is de provincie echter niet het bevoegd gezag. We zijn wel het bevoegd gezag voor het ‘landzijdige gebruik’ van het luchthaventerrein (alle activiteiten en voorzieningen in het open en vrij toegankelijke gebied, zoals parkeerplaatsen, vertrek- en aankomsthallen en openbaar vervoer). Hinder van overvliegend verkeer is daardoor niet direct door de provincie te beperken. Het beleid is erop gericht om in samenwerkingsverbanden met verantwoordelijke overheden deze hinder te verminderen. Daarnaast onderzoeken we hoe innovatieve luchtvaart, zoals drones voor maatschappelijke doeleinden of de landbouw, kan bijdragen aan maatschappelijke opgaven en onder welke voorwaarden deze zorgvuldig kan worden ingepast.

Windturbines

Met windturbines als bron van geluid wordt in principe op dezelfde manier omgegaan als met andere bronnen van geluid in het provinciaal beleid. Het Rijk bepaalt de normen en komt met nieuwe regels voor windturbines. In de aankondiging hiervan is opgenomen dat een windturbine, ten opzichte van woningen, op minimaal twee keer de afstand van de tiphoogte van de turbine geplaatst moet worden. Dus een windturbine met een tiphoogte van 200 meter hoog moet op minimaal 400 meter afstand van woningen geplaatst worden. Gemeenten en provincies kunnen hier gemotiveerd van afwijken.

Voor geluidgevoelige gebouwen geldt een norm van maximaal 47 dB Lden (jaargemiddelde over de hele dag) en maximaal 41 dB Lnight (jaargemiddelde tijdens de nacht). Deze normen zijn op dit moment alleen van toepassing op bestaande windparken of kleinschalige projecten met minder dan drie windturbines. Bij nieuwe ontwerpen vanaf drie windturbines moeten gemeenten en provincies per project gemotiveerd normen vaststellen.

Het Ontwerpbesluit Windturbines Leefomgeving bevat strengere uitgangspunten dan de oude landelijke norm. De concept standaardwaarden zijn 45 dB Lden en 39 dB Lnight, met mogelijkheid tot maatwerk tot 47 dB Lden en 41 dB Lnight.

Wat betreft gezondheidseffecten is bekend uit onderzoek dat windmolens geluidhinder kunnen veroorzaken. Deze hinder wordt beschouwd als een gezondheidseffect.

Uit studies specifiek voor windturbines is op dit moment onvoldoende bewijs gevonden voor een relatie tussen het geluid van windturbines en gezondheidseffecten zoals hart- en vaatziekten, stofwisselingsstoornissen en effecten op de mentale gezondheid. Onvoldoende bewijs kan betekenen dat er geen relatie is, dat er nog onvoldoende onderzoek naar is gedaan, dat het onderzoek van lage kwaliteit is of dat er tegenstrijdige resultaten zijn (zie factsheet RIVM).

Er loopt momenteel nieuw onderzoek van het RIVM naar blootstellings-respons relaties. Hierbij wordt onderzocht hoeveel hinder en slaapverstoring mensen ondervinden die blootgesteld worden aan geluid van windmolens. De resultaten van dit onderzoek worden verwacht in het eerste kwartaal van 2027.

2.2.2 Wat is onze ambitie en waarom?

De provincie streeft naar een gezonde leefomgeving waarin inwoners zo min mogelijk hinder en nadelige gezondheidseffecten ondervinden van geluid. We maken drie beleidskeuzes die daaraan bijdragen:
a. Het beperken van de geluidhinder bij woningen en andere geluidgevoelige functies;
b. Het beschermen van stiltegebieden;
c. Bij de bevoegde instanties zoveel mogelijk pleiten voor de beperking van luchtvaarthinder.

Ambities (opgenomen in de Omgevingsvisie):

2030: nieuwbouw voldoet aan de WHO-advieswaarden voor geluid op gevels van woningen en andere geluidsgevoelige gebouwen. Waar dat niet mogelijk is, streven we ernaar om de gezondheidsrisico's van geluid zo minimaal mogelijk te laten zijn.

2040: geluidsbelasting voor bestaande woningen en andere geluidgevoelige gebouwen niet hoger dan nu. Maximaal 60 dB.

2040: stiltegebieden en gebieden waar nog rust en ruimte te vinden is, blijven behouden voor alle inwoners van onze provincie. Deze gebieden zijn goed toegankelijk en liggen zoveel mogelijk in de nabijheid van de steden en dorpen.

Toelichting: voor nieuwbouw van woningen en andere geluidgevoelige gebouwen zijn de advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) richtinggevend. Deze advieswaarden zijn min of meer (afhankelijk van de bron van het geluid) gelijk aan de standaardwaarden voor geluid uit de Omgevingswet.

Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen willen we voorkomen dat nieuwe geluidknelpunten ontstaan. Voor een beperkt deel hebben we dit zelf in handen, bijvoorbeeld bij provinciale wegen en tramlijnen. Verder zijn gemeenten veelal het bevoegd gezag voor woningbouw en andere geluidgevoelige functies. De provincie ondersteunt gemeenten met kennis, data en advies om geluid en gezondheid vroegtijdig mee te wegen bij locatiekeuzes en de inrichting van ontwikkelingen. Daarbij stimuleren we dat, waar mogelijk, wordt aangesloten bij de WHO-advieswaarden en dat maatregelen worden getroffen om blootstelling en hinder zoveel mogelijk te beperken. Deze inzet sluit aan bij de bredere verankering van gezondheid en veiligheid in ruimtelijke ontwikkeling, zoals beschreven in paragraaf 3.1 Gezondheid en veiligheid vroegtijdig en herkenbaar meewegen bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Deze ambitie vloeit voort uit de Omgevingswet, de Europese Richtlijn Omgevingslawaai en is benoemd in de Omgevingsvisie provincie Utrecht.

Voor bestaande woningen en andere geluidgevoelige gebouwen is de ambitie om het geluid op woningen in 2040, waar dat redelijkerwijs mogelijk is, terug te brengen tot maximaal 60 dB. Daarnaast wil de provincie voorkomen dat het aantal ernstig gehinderden verder toeneemt.

De provincie richt zich op het beschermen van de 14 bestaande stiltegebieden, het zorgvuldig afwegen van ontwikkelingen zoals duurzame energieopwekking en het versterken van de samenhang tussen stilte, natuur, gezondheid en ruimtelijke kwaliteit.

In de Omgevingsverordening zijn regels opgenomen voor al dan niet toegestane activiteiten en richtwaarden die door gemeenten gehanteerd dienen te worden rondom stiltegebieden. Ook staat in de Omgevingsverordening voor welke activiteiten een vergunning verleend kan worden.

We streven naar zo min mogelijk geluidhinder door luchtvaart. Daarbij benutten we onze eigen bevoegdheden voor provinciale luchtvaart. Ook zetten we ons samen met andere overheden in om de hinder van grote luchtvaart te beperken.

Voor aangewezen provinciale luchtvaartterreinen stelt de provincie een luchthavenregeling vast. Hierin zijn onder meer de gebruiksruimte en de voorwaarden voor het gebruik van het terrein vastgelegd. We zetten daarbij in op het voorkomen van een toename van geluidhinder.

Ook reguleren we de ontheffingsverlening voor tijdelijk gebruik van terreinen voor de luchtvaart en blijven we in overleg met de Rijksoverheid om de overlast door landelijk vliegverkeer zoveel mogelijk te beperken.

2.2.3 Uitvoering van het beleid

Voor wat betreft het beperken van geluidhinder werkt de provincie aan het onderstaande takenpakket.

1. Actieplan geluid

We zetten in op het zoveel mogelijk beperken van geluidhinder langs de 300 km die we aan provinciale wegen hebben. We maken gebruik van de volgende maatregelen:

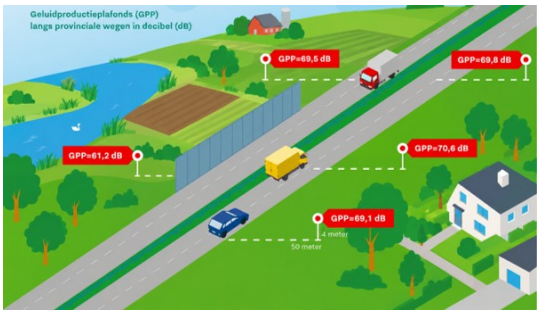
- Bronmaatregelen, waaronder het aanbrengen van geluidreducerend asfalt bij onderhouds- en vervangingsprojecten.
- Overdrachtsmaatregelen, zoals het plaatsen van geluidschermen. Dit combineren we waar mogelijk met de wettelijke geluidsaneringstaak.
- Gevelmaatregelen, zoals het verbeteren van de gevelisolatie van woningen.

Deze maatregelen combineren we waar mogelijk en waar het geluid meer is dan 65 dB, met de wettelijke geluidsaneringstaak. Geluidmaatregelen nemen we alleen daar waar ze doelmatig zijn: dat wil zeggen dat maatregelen genoeg geluid reduceren én kosteneffectief zijn. Zo is een geluidscherm bij een nabij de weg gelegen woonwijk veel meer kosteneffectief dan voor enkele losse woningen.

2. Geluidproductieplafonds voor provinciale wegen (beheersen geluid)

Vóór 1 januari 2027 stellen we geluidproductieplafonds voor provinciale wegen vast. Dit is een wettelijke taak van de provincie. De plafonds vormen het wettelijke instrument om de geluidproductie van deze wegen te beheersen en een ongeremde groei van het geluid te voorkomen. De geluidproductieplafonds zijn bij vaststelling zo bepaald dat er in de meeste gevallen nog ruimte is voor enige groei van het verkeer of een kleine aanpassing van wegen.

Na vaststelling van de geluidproductieplafonds gaan we jaarlijks monitoren of de geluidproductie binnen de vastgestelde plafonds blijft. De gegevens daarvan zijn dan te vinden in het Geluidregister. Bij een dreigende overschrijding onderzoeken we welke geluidreducerende maatregelen doelmatig zijn en uitgevoerd kunnen worden.

Figuur 13: Geluidproductieplafonds

3. Saneren gebouwen

De provincie stelt een lijst vast (vóór 1 januari 2028) met te saneren geluidgevoelige gebouwen waarvoor een wettelijke saneringsplicht geldt. Deze verplicht de overheid om bij bestaande woningen en andere geluidgevoelige gebouwen met een te hoge geluidbelasting, waar nodig, passende maatregelen te treffen om de geluidhinder te verminderen.

4. Beheren geluidmodel voor lokaal spoor

De provincie is de beheerder van de tramlijnen in Utrecht, IJsselstein en Nieuwegein. Om een goed beeld van het geluid van de tramlijnen te hebben, beheert de provincie een geluidmodel, dat wordt gebruikt voor de vaststelling van de gemeentelijke basisgeluidemissies. De basisgeluidemissie is de hoeveelheid geluid die door deze lijnen mag worden veroorzaakt. Gemeenten gebruiken de gegevens uit dit model voor het voorkomen van nieuwe geluidknelpunten bij woningbouw en andere ruimtelijke ontwikkelingen. Het doel is om net als bij geluidproductieplafonds een ongecontroleerde groei te voorkomen van het geluid veroorzaakt door de tramlijnen. De gemeenten dienen elke vijf jaar geluidmaatregelen af te wegen als de toename 1,5 dB of meer is. Dit zal in overleg met de provincie (als veroorzaker) worden afgestemd.

Hinder van trams kan mogelijk worden beperkt met bronmaatregelen, zoals een goede wielkwaliteit en railruwheid en smeermiddel voor het rails-wielcontact tegen booggeluid. Ook de technische staat van het spoormaterieel en de spoorinfrastructuur moet dusdanig zijn dat geluidhinder wordt beperkt.

5. Samenwerkingsagenda Geluid

De provincie werkt nauw samen met gemeenten, ODU en andere partners om geluidhinder te voorkomen en waar nodig te beperken. Deze samenwerking is essentieel, omdat gemeenten vaak het bevoegd gezag zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen en vergunningverlening. De provincie biedt kennis en ervaring, data en organisatorische en financiële ondersteuning. De provincie beoogt met de samenwerking:

- Meer kennis en handelingsperspectief voor gemeenten bij complexe geluidvraagstukken;
- Effectievere samenwerking tussen gemeenten, omgevingsdiensten en provincie, ook bij gemeentegrens-overschrijdende geluidvraagstukken;
- Een betere en meer regionale gerichte afweging van geluid bij woningbouw, mobiliteit en de energietransitie;
- Faciliteren van innovatieve projecten en delen van succesvolle aanpakken;
- Een bijdrage aan het verminderen van het aantal inwoners dat wordt blootgesteld aan hoge geluidniveaus.

De provincie treedt hierbij op als verbinder, kennispartner en initiatiefnemer. Via de Samenwerkingsagenda Geluid stelt de provincie middelen beschikbaar voor activiteiten die geluidhinder verminderen. Voorbeelden zijn pilots naar geluidflitspalen en met geluiddisplays, de ontwikkeling van gemeentelijke geluidmodellen voor de Omgevingswet en het gebruik van verkeersdata van bijvoorbeeld Google Maps en TomTom. Ook onderzoeken we vraagstukken waarvoor nog geen vaste aanpak bestaat, zoals onnodig lawaaiige voertuigen en geluid van verkeer over bruggen.

6. Beschermen stiltegebieden

De rust staat ook in stiltegebieden onder druk. Een belangrijke oorzaak hiervan is de toename van het geluid door wegverkeer. Zwaarder wordende voertuigen hebben een hogere geluidemissie en het verkeer neemt op veel wegen toe. Ook ontwikkelingen in het kader van de energietransitie, zoals windturbines en maatregelen rondom netcongestie, kunnen van invloed zijn op stiltegebieden. Daarom zorgen we voor een afweging van ontwikkelingen die gevolgen kunnen hebben voor de geluidkwaliteit van deze gebieden. We streven naar het bewaren van de rust, en het bevorderen van natuurbeleving en recreatie.

De komende periode neemt de provincie het initiatief voor een aantal onderzoeken en beleidsuitwerkingen om de bescherming en beleving van stiltegebieden verder te verbeteren. Daarbij werkt de provincie samen met gemeenten, de Omgevingsdienst Utrecht en andere partners. Bij dit onderzoek kunnen diverse oplossingsrichtingen worden uitgewerkt, zoals de wijze waarop de kwaliteit van stilte wordt beoordeeld en beleefd, een afwegingskader voor maatregelen, samenhang met andere provinciale thema's en handvatten voor het beoordelen van ontwikkelingen in en rondom de stiltegebieden.

De provincie is initiatiefnemer en verantwoordelijk voor de uitvoering van dit onderzoek en de verdere beleidsontwikkeling.

7. Luchtvaartgeluid

Voor luchtvaartgeluid heeft de provincie twee rollen. Als eerste gaat het om het ontwikkelen en uitvoeren van beleid voor aangewezen luchtvaartterreinen en voor tijdelijk en uitzonderlijk gebruik (TUG) van een locatie voor luchtvaart. Daarnaast houden we ons bezig met het behartigen van provinciale belangen bij de grote luchtvaart, waarvoor het Rijk bevoegd gezag is.

7a . Onderzoek herziening luchtvaartbeleid

Het provinciale luchtvaartbeleid heeft betrekking op twee vormen van luchtvaart. Ten eerste zijn er de aangewezen luchtvaartterreinen: locaties die officieel door de provincie zijn aangewezen voor structureel gebruik, zoals recreatief vliegverkeer, luchtsporten en helihavens. Voor de aangewezen luchtvaartterreinen is er sprake van 'structureel gebruik' wanneer een terrein meer dan 12 dagen per jaar wordt gebruikt voor het starten en/of landen van luchtvaartuigen. Voor elk aangewezen terrein geldt een luchthavenregeling, waarin bijvoorbeeld staat hoe vaak en op welke tijdstippen gebruik is toegestaan. Bij aanvragen worden onder meer nut en noodzaak, de locatie en de gevolgen voor de omgeving beoordeeld.

Ten tweede kent de provincie regels voor het incidenteel starten en landen van luchtvaartuigen buiten deze aangewezen terreinen, bijvoorbeeld met helikopters of grotere drones. Dit zijn de regels voor tijdelijk en uitzonderlijk gebruik (TUG). Hiermee reguleert de provincie deze vorm van luchtvaart en stelt voorwaarden voor het verlenen van een ontheffing.

Het huidige provinciale beleid voor aangewezen luchthaventerreinen en tijdelijk en uitzonderlijk gebruik (TUG) is aan herziening toe. De hinderlijkheid van luchtvaartgeluid voor mens en natuur is volgens het RIVM toegenomen, en ontwikkelingen binnen de innovatieve luchtvaart, zoals drones, volgen elkaar snel op. De provincie onderzoekt daarom hoe het bestaande beleid en de beleidsregels kunnen worden aangepast.

7b. Grote luchtvaart en Laagvlieggebieden

Het beleid van de provincie is erop gericht om geluidhinder van luchtvaart te verminderen. Hiertoe is de provincie lid van het samenwerkingsverband Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS). Daarin werken 53 gemeenten en 4 provincies samen om de regionale belangen rondom Schiphol bij het Rijk (bevoegd gezag) te behartigen. Ook geven we onze zienswijze over landelijke programma's op het gebied van luchtvaart, zoals het Programma Luchtruimherziening en het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, waarin laagvlieggebieden worden aangewezen. Periodiek laat de provincie het gebruik van het luchtruim door commercieel lijn- en charterverkeer monitoren, om inzichtelijk te krijgen of er sprake is van veranderingen in de hoeveelheid vliegverkeer boven onze provincie. Een belangrijke beperking hierbij is dat de provincie niet verantwoordelijk is voor de hinder van overvliegend verkeer en niet de macht heeft om deze hinder te beperken. Dat is een bevoegdheid van de Rijksoverheid.

8. Het tegengaan van hinder door trillingen

Trillingen door lokaal spoor, provinciale wegen en mobiliteitsmaatregelen kunnen hinder veroorzaken en leiden tot zorgen over wooncomfort en mogelijke schade. De provincie betrekt trillingen daarom tijdig bij planvorming rond provinciale wegen, lokaal spoor en mobiliteitsprojecten en werkt daarbij samen met gemeenten en vervoerders. Bij ruimtelijke ontwikkelingen nabij lokaal spoor houden gemeenten rekening met het voorkomen en beperken van trillinghinder. De provincie benut beschikbare kennis en praktijkervaring om hinder waar mogelijk te voorkomen of te verminderen.

Beleid en uitvoering concreet

In onderstaande tabel 5 worden het beleid en de uitvoering van geluid rondom het beperken van geluidhinder concreet gemaakt.

Beleid	Actie	Resultaat
Actieplan geluid	Opstellen nieuw Actieplan Geluid 2029-2033	Vastgesteld Actieplan Geluid 2029-2033
Saneren gebouwen	Bijhouden aantal gesaneerde woningen	Jaarlijkse update van het aantal gesaneerde woningen

Beschermen stiltegebieden	Aantal stiltegebieden behouden	Jaarlijkse update over het aantal stiltegebieden
Luchtvaartgeluid	Monitoring van het gebruik van het luchtruim	Tweejaarlijks leveren van monitoringsrapport
Luchtvaartgeluid	Bijdrage aan het verminderen geluidhinder luchtvaart	Jaarlijkse update over onze inzet om geluidhinder door luchtvaart te verminderen
Het tegengaan van hinder door trillingen	Verkennen van mogelijkheden om trillinghinder te beperken	Verkenning van mogelijkheden om tot beleid te komen om trillinghinder te beperken

Tabel 5: Concreet beleid en uitvoering om geluidhinder te beperken

2.3 Externe Veiligheid

2.3.1 Introductie en maatschappelijk belang

Tijdens de productie, opslag, verwerking en het transport van gevaarlijke stoffen kunnen zich ongevallen voordoen. Hierdoor kan brand of een explosie ontstaan of kunnen er toxische stoffen vrijkomen. Dit kan leiden tot brandwonden, rookvergiftiging, botbreuken, snijwonden, kneuzingen, vergiftigingsverschijnselen en overlijden. Het externe veiligheidsbeleid is gericht op het beheersen van risico's op ongevallen met gevaarlijke stoffen. Daartoe wordt bij voorkeur afstand gehouden tussen risicobronnen enerzijds en bebouwing of grote groepen mensen anderzijds. Dit is echter in onze drukker wordende provincie steeds moeilijker. Daarom zijn zogenaamde 'bronmaatregelen' bij de risicobronnen eveneens van belang om de kans op ongelukken te beperken. Ook kan het nodig zijn om beschermende maatregelen tegen de effecten van een eventueel ongeval te nemen. We kiezen bij het beheersen van risico's een zorgvuldige aanpak in samenwerking met andere overheden.

Risicobronnen

Risicobronnen in de provincie Utrecht zijn het transport van gevaarlijke stoffen over weg, water, spoor en door buisleidingen, vuurwerk bij evenementen, het stijgen en landen van vliegtuigen, en bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen. Daarnaast zijn er nieuwe ontwikkelingen die mogelijk risico's gaan opleveren zoals het gebruik van nanotechnologie en de energietransitie. Denk bij het laatste aan buurtbatterijen en het opladen daarvan, of het gebruik van ammoniak voor opslag en vervoer van waterstof door buisleidingen, en over spoor, weg en water.

Wet- en Regelgeving

Het Rijk stelt het beleidskader en het juridische kader op voor externe veiligheid. Provincies en gemeenten moeten als bevoegd gezag het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) en het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) in acht nemen. Er gaat landelijk vooral aandacht uit naar activiteiten met gevaarlijke stoffen, vuurwerk en ontplofbare stoffen (zowel voor militair als voor civiel gebruik) en naar windturbines. Provincies en gemeenten moeten risico's registreren in het Register Externe Veiligheid.

Twee belangrijke begrippen voor wat betreft externe veiligheid zijn het plaatsgebonden risico en het groepsrisico. Het plaatsgebonden risico (PR) geeft aan hoe groot de (theoretische) overlijdenskans is wanneer een persoon zich permanent op een bepaalde plek bevindt. De overheid beschouwt een overlijdenskans van eens in de miljoen jaar (aangeduid met 10^{-6}) voor nieuwe situaties nog als acceptabel. In de wetgeving is dit risico vertaald naar een afstandsnormering (de zogenaamde PR 10^{-6}contour). Voor de afstand tussen de risicoveroorzakende activiteiten en 'kwetsbare gebouwen en locaties', zoals woningen en middelbare scholen, is die afstandsnorm een harde grenswaarde. Daarnaast zijn 'zeer kwetsbare gebouwen' niet toegestaan binnen de plaatsgebonden risicocontour. Dit is een nieuwe categorie binnen de Omgevingswet, waarin bijvoorbeeld locaties van ziekenhuizen en kinderopvang vallen. Tot slot is er een categorie 'beperkt kwetsbare objecten', zoals kantoren en sportterreinen, waar onder voorwaarde van de plaatsgebonden risicocontour kan en mag worden afgeweken.

Het groepsrisico (GR) geeft de kans aan op het overlijden van een groep van 10 of meer personen als gevolg van een ongeval. Hoe hoger het groepsrisico, hoe groter de groep potentiële slachtoffers is. Een hoog groepsrisico vraagt om een zorgvuldige afweging en, waar mogelijk, maatregelen om de gevolgen van een calamiteit te beperken. Voor het groepsrisico bestaat geen wettelijke norm, maar wel een kader

waarmee kan worden beoordeeld of het groepsrisico acceptabel is. Maatregelen voor de bestrijding van eventuele ongevallen kunnen daarbij door de overheid verplicht worden gesteld.

Voor het groepsrisico wordt gewerkt met zogenaamde 'aandachtsgebieden'. In deze gebieden moeten mensen binnen gebouwen extra worden beschermd tegen de gevolgen van incidenten met gevaarlijke stoffen. Gemeenten moeten binnen aandachtsgebieden rekening houden met het groepsrisico. Het gaat hierbij om aandachtsgebieden voor brand, explosie en/of gifwolken. Voor 'zeer kwetsbare gebouwen' gelden de strengste regels: deze mogen niet meer in de aandachtsgebieden van een risicobron gerealiseerd worden, tenzij bouwkundige maatregelen worden genomen die de effecten van een calamiteit voorkomen. Voor het groepsrisico ligt onder de Omgevingswet het accent daarmee op het voorkomen van de effecten van een calamiteit.

2.3.2 Wat is onze ambitie en waarom?

De provincie streeft naar een inrichting van de leefomgeving waarin mensen zo weinig mogelijk worden blootgesteld aan externe veiligheidsrisico's.

Ambitie (opgenomen in de Omgevingsvisie):

2040: de toename van risico's van de productie, gebruik en opslag van gevaarlijke stoffen, evenals andere risicovolle milieubelastende activiteiten en nieuwe ontwikkelingen met (externe) veiligheidsrisico's, is beheersbaar en wordt zoveel mogelijk beperkt.

Toelichting: we beheersen het transport van gevaarlijke stoffen in de bebouwde kom door het coördineren en actualiseren van een provinciedekkende gemeentelijke routering. Risico's rond de opslag van gevaarlijke stoffen beheersen we door deze vroegtijdig mee te wegen bij ruimtelijke ontwikkelingen en, waar de provincie bevoegd gezag is, via vergunningverlening, toezicht en handhaving.

We kiezen voor ruimtelijke scheiding tussen Seveso-inrichtingen en kwetsbare gebouwen, locaties en functies.

Seveso-inrichtingen zijn bedrijven waar grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen aanwezig zijn en waarvoor specifieke Europese veiligheidsregels gelden. Naast ruimtelijke scheiding beperken we de risico's van deze bedrijven via vergunningverlening, toezicht en handhaving, waarbij waar nodig voorschriften worden gesteld en de Beste Beschikbare Technieken (BBT) worden toegepast. We hebben hiervoor een regel opgenomen in de Omgevingsverordening.

2.3.3 Uitvoering van het beleid

Bij het beheersen van externe veiligheidsrisico's heeft de provincie taken voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over de weg en het spoor. Ook de vergunningverlening aan Seveso-inrichtingen valt onder de provinciale verantwoordelijkheid. Daarnaast heeft de provincie een adviserende en coördinerende rol richting gemeenten en het Rijk voor het thema Externe Veiligheid.

1. Afspraken landelijke Basisnet Vervoer Gevaarlijke Stoffen

Het Rijk wijst wegen, water en spoorwegen aan die onderdeel zijn van het landelijke Basisnet Vervoer Gevaarlijke Stoffen. Het vervoer van gevaarlijke stoffen kan risico's opleveren voor bestaande en nieuwe functies in de nabijheid van deze routes. Daarbij komt dat onderzoek van het Rijk heeft uitgewezen dat het huidige Basisnet niet optimaal functioneert. Op sommige trajecten is het aantal vervoersbewegingen hoger dan afgesproken binnen het Basisnet (vooral het Basisnet Spoor).

Om te zorgen dat er rekening kan worden gehouden met de restrisico's van het vervoer van deze stoffen door drukbevolkte gebieden willen provincies en gemeenten een systeem met harde en zachte maatregelen, zoals een beperkt kernnet en het zoveel mogelijk voorkomen van vervoer van gevaarlijke stoffen door dichtbevolkt gebied. De provincies en gemeenten hechten aan het behoud van de mogelijkheid om wettelijke routeringsbesluiten te kunnen nemen en aan een gemeenschappelijk toetsingskader voor een basisveiligheidsniveau. Op dit moment wordt hiervoor de PR 10^{-6} contour gehanteerd. Tenslotte is het van belang om de vervoersaantallen van gevaarlijke stoffen over het spoor te blijven monitoren.

2. Coördinatie vervoer gevaarlijke stoffen op provinciale en gemeentelijke wegen

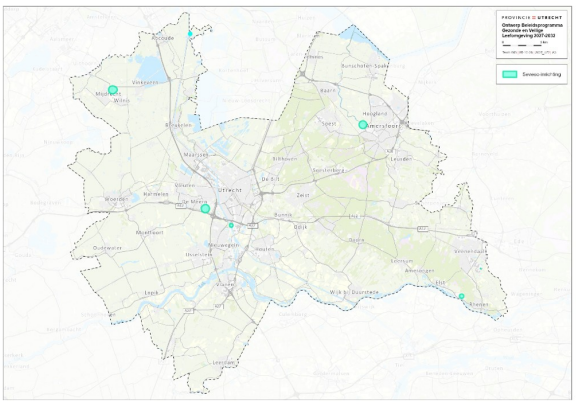
Het Rijk heeft een Basisnet Weg opgesteld voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over Rijkswegen. Provincies zijn wettelijk verplicht om, aanvullend hierop, provinciale wegen aan te wijzen voor het vervoer

van gevaarlijke stoffen. Gemeenten hebben de bevoegdheid om een gemeentelijke route vast te stellen voor routeplichtige stoffen (zoals lpg/ propaan).

We streven naar een samenhangend en provinciedekkend netwerk van gemeentelijke en provinciale wegen waarover gevaarlijke stoffen vervoerd worden. Daarbij willen we de bebouwde kom zoveel mogelijk vermijden. Ook streeft de provincie naar een goed inzicht in het vervoer van gevaarlijke stoffen door de registratie van risico's in het Register Externe Veiligheid. We voeren elke vijf jaar tellingen uit op provinciale wegen om inzicht te krijgen in de hoeveelheden en de categorieën gevaarlijke stoffen die worden vervoerd. Het laatste onderzoek heeft plaatsgevonden in 2025. Mede met behulp van deze informatie wordt het routenet zo nodig aangepast.

3. Actualisatie regels Provinciale Omgevingsverordening

De provincie Utrecht kent op het moment waarop het Programma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032 in werking treedt, zeven Seveso-inrichtingen: gebied Seveso-inrichting. Dit zijn de meest risicovolle bedrijven die vallen onder de Europese Sevesorichtlijn (genoemd naar de Italiaanse plaats waar zich in 1976 een zeer ernstige chemische ramp voltrok). De relatief grote risico's van Seveso-inrichtingen moeten zowel bij de nieuwvestiging of uitbreiding van dit soort bedrijven aandacht krijgen als bij de ontwikkeling of uitbreiding van (zeer) kwetsbare gebouwen of kwetsbare locaties in de directe omgeving. De provincie heeft voor het laatste een instructieregel opgenomen bij de actualisatie van de Omgevingsverordening (Artikel 9.21 Instructieregel ontwikkelingen rond Seveso-inrichtingen). Deze schrijft voor dat er geen nieuwe kwetsbare of zeer kwetsbare gebouwen of kwetsbare locaties gerealiseerd mogen worden in een brand-of explosieaandachtsgebied van een Seveso-inrichting.

Figuur 14: Seveso-inrichtingen in de provincie Utrecht

4. Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTHA) bij Seveso-inrichtingen

De provincie is bevoegd gezag voor de milieubelastende activiteiten van gebied Seveso-inrichting. Via vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) beperken we de risico's van deze bedrijven voor de omgeving en het milieu. Daarbij stellen we waar nodig voorschriften aan onder meer externe veiligheid, emissies en geluid en gaan we uit van de toepassing van Beste Beschikbare Technieken (BBT). Ook geven we inzicht in de veiligheidssituatie rond Seveso-inrichtingen. De uitvoering van deze VTH-taken is ondergebracht bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, die daarbij samenwerkt met onder meer de Rijksoverheid en veiligheidsregio's.

5. Kennisdelen en adviserende rol naar gemeenten

Het beleid ten aanzien van externe veiligheid en regelgeving is in ontwikkeling. We brengen samen met gemeenten, omgevingsdiensten en veiligheidsregio's voortdurend risico's in beeld en zoeken naar maatregelen om die risico's te beheersen. Daarom zetten we het bestaande ambtelijk provinciaal afstemmingsoverleg met de gemeenten, Omgevingsdienst en Veiligheidsregio Utrecht voort om kennis te delen en beleid af te stemmen. De provincie Utrecht is voorzitter van dit overleg en faciliteert en stimuleert de samenwerking. Daarnaast adviseert de provincie samen met de veiligheidsregio en de Omgevingsdienst haar gemeenten over de omgang met externe veiligheidsrisico's.

6. Advies ruimtelijke keuzes aan gemeenten

Ook adviseren we gemeenten bij ruimtelijke keuzes en inrichting om zo externe veiligheid in een vroeg stadium mee te laten wegen. Daarbij houden zij rekening met risico's rond risicovolle activiteiten en treffen zij waar nodig maatregelen om kwetsbare functies en inwoners te beschermen. De provincie ondersteunt gemeenten hierbij met kennis en advies en ziet toe op de provinciale belangen en regels. Daarbij kijken we niet alleen naar omgevingsplannen, maar ook naar nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

7. Signaleren nieuwe ontwikkelingen via Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid

Er zijn voortdurend nieuwe technische en maatschappelijke ontwikkelingen die raken aan het onderwerp externe veiligheid en die mogelijk vragen om beleid of regelgeving. Een voorbeeld hiervan is de energietransitie. De provincie heeft een rol in de realisatie van een nieuw regionaal energienetwerk (voor elektriciteit, maar ook waterstof en ammoniak).

Ons elektriciteitsnet moet worden verzwaard en aangepast aan de decentrale opwekking van energie. Een punt van aandacht zijn de koppelstations (knooppunten in het elektriciteitsnet), omdat er externe veiligheidsrisico's aan verbonden zijn. Ook elektriciteitsopslag in accu's (brand-/explosiegevaar) en het omzetten van elektriciteit in waterstof brengen risico's met zich mee. We volgen de ontwikkeling van kennis op dit vlak en bepalen of hier aanvullend provinciaal beleid nodig is. Ook komt er meer ondergronds en bovengronds transport van elektriciteit waarbij straling van elektromagnetische velden een rol kan spelen, afhankelijk van de sterkte van de stroom die erdoor vervoerd wordt (zie punt 8).

Om op de hoogte te zijn van de laatste ontwikkelingen neemt de provincie deel aan het subsidieprogramma Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid (MVO) 2025-2028. Verder zijn we lid van de Werkgroep Veilige Leefomgeving van het Interprovinciaal Overleg (IPO). We coördineren en faciliteren het Provinciaal Uitvoeringsprogramma externe veiligheid waar naast de provincie ook de Omgevingsdienst Utrecht (ODU), de Veiligheidsregio Utrecht en gemeenten Veenendaal en Nieuwegein deel van zijn. We stimuleren andere gemeenten in onze provincie om hier eveneens aan deel te nemen.

Beleid en uitvoering concreet

In Tabel 6 worden beleid en uitvoering rondom het beperken van externe veiligheidsrisico's concreet gemaakt.

Beleid	Actie	Resultaat
Aanpassing Basisnet Vervoer Gevaarlijke Stoffen	Actieve lobby-activiteiten richting het Rijk	Bij het Rijk ingebracht belang en standpunten met betrekking tot het basisnet
Coördinatie vervoer gevaarlijke stoffen op provinciale en gemeentelijke wegen	Voorstel aanwijzing routes gevaarlijke stoffen	In 2027 door PS vastgesteld besluitvoorstel over het aanwijzen van routes gevaarlijke stoffen op provinciale wegen

Tabel 6: Concreet beleid en uitvoering om externe veiligheidsrisico's te beperken

2.4 Geur

2.4.1 Introductie en maatschappelijk belang

Geur kan tot verschillende gezondheidseffecten leiden. Het meest voorkomende en beschreven gezondheidseffect van geur is (ernstige) hinder. Geur kan ook leiden tot een verstoring van gedrag en activiteiten, zoals ramen gesloten houden, niet graag buiten zijn, bezoek niet graag uitnodigen en/of bezoek komt niet graag. De hinder kan gepaard gaan met stressgerelateerde gezondheidseffecten. In de vierjaarlijkse monitor van het RIVM naar hinder en slaapverstoring is onderzoek gedaan naar de verschillende bronnen van geur waar inwoners van de provincie Utrecht hinder van ondervinden (zie figuur 15 en 16). De provincie focust, gezien het handelingsperspectief, met haar inzet op dit thema op twee bronnen: industrie (fabrieken en (middenstands-) bedrijven) en veehouderijen (stallen met vee).

Figuur 15: Hinder door verschillende geurbronnen in de provincie Utrecht (RIVM, 2025)

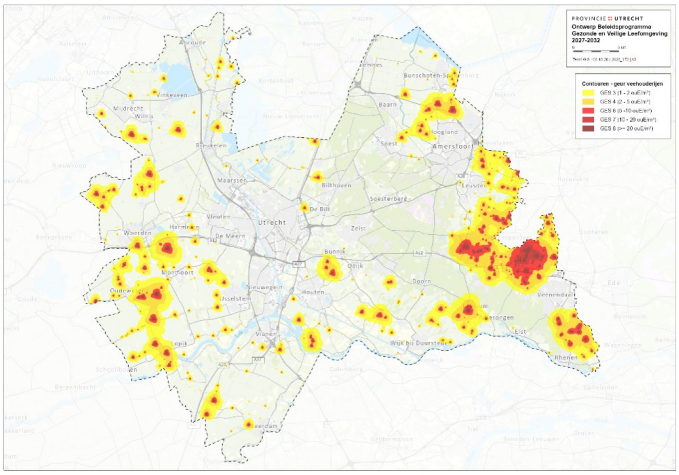

Figuur 16: Slaapverstoring door verschillende geurbronnen in de provincie Utrecht (RIVM, 2025)

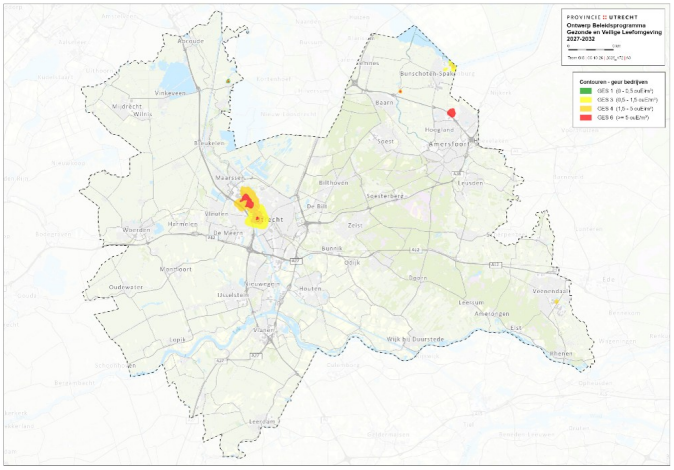
Wet- en Regelgeving

De Rijksoverheid heeft beleid en regelgeving opgesteld om geurhinder zoveel mogelijk te beperken. De Omgevingswet, het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) en het Besluit Activiteiten Leefomgeving vormen hiervoor het landelijke kader. Voor een aantal activiteiten gelden specifieke instructieregels voor geur, onder meer voor rioolwaterzuiveringsinstallaties, het houden van landbouwhuisdieren en agrarische activiteiten. Binnen deze landelijke kaders hebben gemeenten ruimte om geurbeleid uit te werken in hun omgevingsplannen.

De provincie is het bevoegd gezag voor grotere industriële activiteiten en de gemeenten voor de veehouderijbedrijven en de kleine industrie. In figuur 17 en 18 zijn de contouren van geurhinder door de veehouderijbedrijven en de grotere industriële bedrijven in de provincie Utrecht weergegeven. Daarbij wordt de geurconcentratie in de lucht uitgedrukt in geureenheden (ouE/m^3), die zijn gekoppeld aan de mate waarin mensen geurhinder of ernstige geurhinder ervaren. Voor bedrijven en veehouderijen worden verschillende rekenmethoden gebruikt. Bij veehouderijen wordt onderscheid gemaakt tussen de geurbelasting van één bedrijf (voorgrondbelasting) en de gezamenlijke geurbelasting van meerdere veehouderijen in een gebied (achtergrondbelasting).

Figuur 17: Contouren van geurhinder door veehouderijbedrijven in de provincie Utrecht

Figuur 18: Contouren van geurhinder door grote industriële bedrijven in de provincie Utrecht

2.4.2 Wat is onze ambitie en waarom?

De provincie Utrecht werkt aan het zoveel mogelijk verminderen van de gezondheidsrisico's van geur.

Ambitie (in lijn met de Omgevingsvisie):

In 2040 is de hinder van geur (afkomstig van industriële bedrijven en veehouderijen) zoveel mogelijk beperkt.

Toelichting: voor industriële bedrijven hebben we de ambitie dat bestaande geuremissie van industriële activiteiten zo veel mogelijk wordt beperkt (teruggedrongen) en in nieuwe situaties zo veel mogelijk wordt voorkomen. Voor veehouderij hebben we de ambitie dat het percentage geuremissie sterk afneemt ten opzichte van de huidige situatie, met name op gevoelige bestemmingen.

2.4.3 Uitvoering van het beleid

1. Industriële geur

De provincie is bevoegd gezag voor de meest risicovolle en grootste industriële bedrijven. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor alle overige bedrijven met geuremissies. De gemeenten in de provincie Utrecht hebben de wens uitgesproken om te komen tot uniform geurbeleid voor industriële activiteiten. Daarom stelt de provincie, in samenwerking met de Omgevingsdienst Utrecht (ODU) het 'Afwegingskader Geur en Industrie' op. Het afwegingskader heeft de landelijke handreiking 'Geur door industrie' uit 2025 van VNG, IPO en het Ministerie van IenW als basis. Het uitgangspunt is dat bestaande geurhinder van indu-

striële activiteiten zo veel mogelijk wordt beperkt (teruggedrongen) en in nieuwe situaties zo veel mogelijk wordt voorkomen. Het doel is om het afwegingskader begin 2027 af te ronden.

Het afwegingskader helpt gemeenten om eenduidige en uitvoerbare regels voor industriële geur vast te leggen in omgevingsplannen. Ook vormt dit kader de basis voor het nemen van besluiten over een aanvaardbare geurhinder van industriële activiteiten en, in samenwerking met de ODU, hierop de Vergunningverlening, Toezichthouding, Handhaving en Advisering-processen af te stemmen (zie hiervoor Hoofdstuk 4 Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving en Advisering (VTHA), Milieueffectrapportage (mer) en Innovatie).

In het afwegingskader nemen we als provincie advieswaarden op voor geurhinder veroorzaakt door industriële activiteiten. Voor industriële bedrijven hebben we de ambitie dat bestaande geurhinder en emissie van hun activiteiten zo veel mogelijk wordt beperkt (teruggedrongen). Daarbij wordt in de vergunningverlening gebruik gemaakt van drie waarden:

- De streefwaarde beschrijft de optimale situatie zonder hinder. Dit is het uitgangspunt voor nieuwe bedrijven die (mogelijk) geurhinder veroorzaken.
- De standaardwaarde vormt de waarde tot waar eventueel kan worden afgeweken van de streefwaarde. Dit vraagt om een afweging tussen de belangen van gehinderden en het hinder veroorzakende bedrijf. Het gaat doorgaans om bestaande bedrijven die een in redelijkheid acceptabele geurhinder veroorzaken, waarbij rekening wordt gehouden met het toepassen van de Best Beschikbare Technieken.
- De grenswaarde is het maximaal toelaatbare geurniveau. Dit is de waarde die niet mag worden overschreden. Deze kan bijvoorbeeld worden toegepast bij een vergunde situatie. Voor de grenswaarde geldt verder dat voor bepaalde vergunde of vermelde bronnen onder het overgangsrecht bestaande geurnormen van toepassing blijven.

In onderstaande tabel is een voorzet voor de invulling met concrete waarden opgenomen. Het afweegkader is nog niet vastgesteld en er kunnen nog wijzigingen hierin plaatsvinden.

Waarde geurhinder	Toepasbaarheid	Bedrijven
Streefwaarde	Het uitgangspunt voor nieuwe bronnen van geurhinder.	0-0,5 OU/m^3 P99,5
Standaardwaarde	Het aanvaardbaar geurniveau voor bestaande bronnen. Zoveel mogelijk inrichtingen (bronnen van geurhinder) voldoen hieraan. Voor nieuwe bronnen geldt een maximum van 0% ernstige hinder.	0,5 OU/m^3 P98
Grenswaarde	Het maximaal toelaatbare geurniveau. Tussen de standaardwaarde en de grenswaarde kan het bevoegd gezag een aanvaardbaar geurhinderniveau bepalen.	1,5-5,0 OU/3

Tabel 7: Streefwaarde, standaardwaarde en grenswaarde van geurhinder

2. Opstellen provinciale handreiking geur van veehouderijen

Het Rijk heeft in de Omgevingswet regels opgenomen over geurhinder door veehouderijen. Gemeenten gebruiken deze regels als toetsingskader voor vergunningen en bepalen daarmee of een veehouderij mag uitbreiden of wijzigen. Ook wordt aan de hand hiervan bepaald welke afstand tussen gevoelige bestemmingen en de geurveroorzakende veehouderij acceptabel is. Gemeenten zijn bevoegd om (via het omgevingsplan) binnen een bepaalde bandbreedte af te wijken van deze landelijke vastgestelde normen. Zo kunnen zij het geurbeleid afstemmen op de lokale situatie. Momenteel werkt het Rijk aan een handreiking met aangepaste instructieregels voor gemeenten, waarin naar verwachting geurwaarden worden aanbevolen.

Hoewel we als provincie niet het bevoegd gezag zijn voor geurhinder van veehouderijen, hebben we wel de ambitie om geurhinder vanuit veehouderijen op gevoelige objecten (zoals woningen) zoveel mogelijk terug te dringen om zo de gezondheidsrisico's te verminderen. Daarvoor dient gebruik te worden gemaakt van Best Beschikbare Technieken (BBT). We zijn voornemens om in samenwerking met de Omgevingsdienst en Utrechtse gemeenten een provinciaal afwegingskader geurhinder veehouderijen op te stellen. Hierin volgen we de landelijke instructieregels en streven we waar mogelijk naar meer positieve gezondheidsimpact.

Daarbij houden we rekening met de genoemde handreiking en instructieregels van het Rijk. We volgen dezelfde werkwijze als voor het Afwegingskader Geur en Industrie en stemmen af met de GGD, ODU en de Utrechtse gemeenten. Ook houden we rekening met de Europese Richtlijn Industriële Emissies (RIE) die geldt voor een aantal grotere veehouderijen.

Daarnaast heeft de provincie in zowel de Omgevingsvisie als het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) een aantal ambities en doelstellingen opgenomen voor een toekomstbestendige landbouwsector. Te nemen maatregelen in dit kader kunnen zorgen voor een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving dankzij een betere luchtkwaliteit en minder geurhinder.

Beleid en uitvoering concreet

In Tabel 8 worden beleid en uitvoering rondom het beperken van geurhinder concreet gemaakt.

Beleid	Actie	Resultaat
Beleidsnotitie Afwegingskader Geur en Industrie en Geur en Veehouderijen	Actualiseren van de GES-kaart Geurcontouren	Bijgewerkte GES-kaart van de geurcontouren die 2-jaarlijks wordt geactualiseerd
Opstellen provinciale handreiking geur van veehouderijen	Opstellen van een handreiking die door de Utrechtse gemeenten gebruikt kan worden als afwegingskader voor geurbeleid rond veehouderijen	Met gemeenten gedeelde handreiking Geur van veehouderijen

Tabel 8: Concreet beleid en uitvoering om geurhinder te beperken

2.5 Hittestress

2.5.1 Introductie en maatschappelijk belang

Hittestress is de algemene term voor gezondheidsklachten die ontstaan als mensen door hoge temperaturen en luchtvochtigheid niet meer in staat zijn hun lichaamstemperatuur goed te reguleren. Het veranderende klimaat zorgt voor frequentere en intensere hittegolven, wat een direct effect heeft op de gezondheid van mensen en dieren.

Bij milde hittestress kunnen mensen last krijgen van concentratieproblemen, vermoeidheid, hoofdpijn, duizeligheid en huidproblemen. In ernstigere gevallen leidt het tot hitte-uitputting of een levensgevaarlijke hitteberoerte. Hitte vormt hiermee een aanzienlijk risico, met name voor kwetsbare groepen zoals ouderen en chronisch zieken. Naast fysieke klachten heeft extreme hitte ook een impact op de geestelijke gezondheid; zo is er in meerdere landen een verband gevonden tussen hitte en een toename van stress, depressie, bezoeken aan de spoedeisende hulp voor psychische problemen, en zelfs agressie en geweld.

Daarnaast heeft klimaatverandering indirecte maatschappelijke en gezondheidseffecten, zoals de toename van allergieën (hooikoorts) door langere bloeiseizoenen, en een toename van ziekte-overbrengers zoals teken (ziekte van Lyme) en de eikenprocessierups. Het tijdig aanpassen van de leefomgeving en ons gedrag (klimaatadaptatie) is essentieel om deze gezondheidsrisico's te beperken.

Dit programma bevat het overkoepelende provinciale beleid voor het thema klimaatadaptatie - hittestress. Voor de periode 2025-2028 is dit beleid nader uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie 2025-2028 (UPKA). Specifiek voor de kwaliteit van zwemwater geldt dat dit is uitgewerkt in het programma Bodem en Water.

EU en nationale wet- en regelgeving

Op Europees niveau verplicht de Europese Klimaatwet (2021) lidstaten tot het vergroten van hun klimaatveerkracht, ondersteund door de Europese Klimaatadaptatiestrategie. Een cruciale aanvulling hierop is de Natuurherstelwetverordening (2024), die bindende eisen stelt aan het behoud en de toename van stedelijk groen en boomkroonbedekking om onder andere het hitte-eilandeffect direct tegen te gaan.

Op nationaal niveau verplicht de Omgevingswet (2024) gemeenten om de gevolgen van klimaatverandering en gezondheid integraal op te nemen in hun omgevingsplannen. Dit bouwt voort op het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) en de Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS), met als doel een klimaatbestendig Nederland in 2050. Aanvullend fungeert de Landelijke Maatlat groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving als de nationale standaard voor de uitvoering. Deze (nu nog vrijwillige; stand augustus

2026) maatlat biedt concrete prestatie-eisen voor klimaatadaptief bouwen en hittebeperking (zoals schaduw), die gemeenten juridisch kunnen verankeren in hun eigen plannen.

Tot slot worden de acute gezondheidsrisico's tijdens extreme hitte zoveel mogelijk beperkt via het Nationaal Hitteplan van het RIVM en de GGD. Lokaal wordt dit steeds vaker door gemeenten aangevuld met specifieke lokale hitteplannen en integrale actieplannen.

2.5.2 Wat is onze ambitie en waarom?

Ambitie (in de Omgevingsvisie):

2050: de provincie is en blijft klimaatbestendig en waterveilig ingericht en bij de inrichting wordt rekening gehouden met voldoende ruimte voor water en groen om wateroverlast, overstromingen en overlast door hitte en droogte zoveel mogelijk te voorkomen.

Toelichting: de provincie werkt aan een klimaatbestendige en gezonde leefomgeving waarin inwoners zo goed mogelijk worden beschermd tegen de gevolgen van extreme hitte en klimaatverandering. We richten ons daarbij zowel op het voorkomen en beperken van hittestress door een klimaatbestendige inrichting van de leefomgeving als op de bescherming van kwetsbare inwoners tijdens perioden van extreme hitte.

Voor het thema hittestress zetten we in op klimaatadaptieve ruimtelijke ontwikkeling, vergroening en verkoeling van bestaande bebouwde gebieden en nieuwbouw, het vergroten van de weerbaarheid tegen extreme hitte en het ondersteunen van gemeenten bij hun aanpak van hittestress.

2.5.3 Uitvoering van het beleid

De provincie vervult een stimulerende en faciliterende rol om samen met partners de effecten van hitte aan te pakken en te verminderen. De verdere uitwerking en uitvoering vindt plaats via het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie.

1. Hittestress verminderen door een hittebestendige inrichting van de leefomgeving

We zorgen dat het thema hitte wordt meegewogen bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen én bij de inrichting en aanpassing van bestaande wijken, werkgebieden, openbare ruimte en provinciale infrastructuur. We stimuleren vergroening, schaduw en verkoeling, met bijzondere aandacht voor locaties en inwoners die het meest kwetsbaar zijn voor hitte. We werken hieraan op de volgende manieren:

- Het hittebestendig maken van bestaande woonwijken. We ondersteunen gemeenten bij de borging van klimaatadaptatie in het gemeentelijk beleid. Ook stimuleren we de uitvoering van maatregelen voor klimaatadaptatie, natuurinclusiviteit en gezonde leefomgeving in buurten en wijken.
- De verduurzaming van bedrijventerreinen en provinciale infrastructuur. Aan het klimaatbestendig inrichten van bedrijventerreinen werken we onder andere via onze deelname aan het Programma Werklandschappen van de Toekomst. Daarnaast werken we aan het hittebestendig inrichten van de provinciale infrastructuur.
- Ook stimuleren we de fysieke vergroening van steden en dorpen via gerichte subsidieregelingen. Met de subsidieregeling 'Groene, gezonde en klimaatbestendige steden en dorpen' worden middelen beschikbaar gesteld aan lokale overheden en partijen voor het vergroenen en afkoelen van de bebouwde omgeving. Dit is ook in te zetten voor bedrijventerreinen.
- De ruimtelijk-juridische borging van maatregelen voor klimaatadaptatie. We geven richting en stimuleren maatregelen voor klimaatadaptatie via de Afspraken klimaatadaptief bouwen voor de bestaande bouw en via het Convenant Toekomstbestendige Woningbouw voor nieuwbouw. Met een motiveringsplicht in de Omgevingsverordening reguleren we dat gemeenten aantonen hoe ze rekening houden met onder andere klimaatadaptatie.

2. Inwoners beschermen tijdens extreme hitte

We versterken samen met gemeenten, GGD en andere partners de voorbereiding op en aanpak van perioden van extreme hitte, met bijzondere aandacht voor kwetsbare inwoners. De provincie zet hierbij actief in op:

- De begeleiding en financiële ondersteuning van gemeenten bij het opstellen van lokale hitteplannen en integrale actieplannen hitte. Daarmee werken we toe naar een situatie waarin hittebeleid structureel verankerd wordt in de gemeentelijke omgevings- en gezondheidsvisies en beleid- en uitvoeringsplannen.

- Weerbaarheid en 'code rood'-scenario: Het vergroten van de regionale crisisparaatheid en maatschappelijke bewustwording rond extreme hitte (‘code rood’). We doen dit in samenwerking met de GGD, de Veiligheidsregio Utrecht (VRU) en kennispartners.

3. Kennis ontwikkelen, delen en toepassen

De provincie vervult een stimulerende en faciliterende rol bij de aanpak van de effecten van hitte. Ook doen we mee aan hitteonderzoek. We brengen hitterisico's en gezondheidseffecten in beeld, ontwikkelen en delen kennis en volgen de effecten van beleid en maatregelen. Nieuwe inzichten gebruiken we om onze aanpak waar nodig bij te sturen. Daarbij is de samenwerking met de GGD en de Veiligheidsregio Utrecht vanzelfsprekend cruciaal, onder andere bij de voorbereiding op perioden van extreme hitte.

Hoofdstuk 3 Gezonde en veilige leefomgeving als leidend principe voor alle beleidsthema's

De Omgevingswet geeft ook de provincie de opdracht om te werken aan een gezonde en veilige leefomgeving. In de Omgevingsvisie hebben wij als centraal doel opgenomen: het realiseren van een gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving. Daaraan moeten acht leidende principes bijdragen door richting en randvoorwaarden mee te geven aan alle beleidsthema’s. In dit hoofdstuk wordt invulling gegeven aan het leidend principe Gezondheid en Veiligheid. Hoe kunnen we dit principe goed en tijdig meenemen? De afgelopen programmaperiode is een goede basis gelegd om gezondheid en veiligheid mee te wegen in provinciaal beleid en ruimtelijke ontwikkelingen. In deze programmaperiode bouwen we daarop voort. We versterken de inzet en verbinden die structureler in de keten van Omgevingsvisie en beleidsontwikkeling naar gebieds- en planvorming, uitvoering, advisering en monitoring.

Drie onderwerpen komen aan de orde:
- De structurele doorwerking van gezondheid en veiligheid in het proces rond ruimtelijke ontwikkelingen;
- De doorwerking van gezondheid en veiligheid in alle beleidsthema’s van de Omgevingsvisie;
- De gebiedsgerichte uitwerking van gezondheid en veiligheid als basis voor het meenemen van dit leidend principe in de gebiedsgerichte keuzes en aanpak.

3.1 Gezondheid en veiligheid vroegtijdig en herkenbaar meewegen bij ruimtelijke ontwikkelingen

3.1.1 Gezondheid en veiligheid vroegtijdig in beeld

De ruimte in onze provincie is schaars en de druk om snel invulling te geven aan diverse grote maatschappelijke opgaven is hoog. Ruimtelijke keuzes werken vaak lange tijd door en zijn niet altijd eenvoudig aan te passen. Juist in deze context is het belangrijk om tijdig en voldoende aandacht te besteden aan de belangen vanuit gezondheid en veiligheid in het proces van ruimtelijke keuzes en daarbij aandacht te hebben voor zowel korte als lange termijn-effecten. Door aspecten als milieukwaliteit, groen en klimaatadaptatie vroeg in het proces te betrekken, kunnen deze beter samen met de ruimtelijke opgaven gerealiseerd worden en voorkomen we belemmeringen in de uitvoering. Milieunormen zijn bedoeld om de gezondheid van mensen te beschermen. Voldoende en kwalitatief bruikbaar groen draagt bij aan klimaatadaptatie en aan een leefomgeving die ruimte biedt voor ontspannen, bewegen, spelen en ontmoeten. Door het vroegtijdig meenemen van deze aspecten in het ruimtelijke proces, ontstaat meer ruimte om belangen integraal af te wegen en kansen te benutten. Dit vroegtijdig meenemen is belangrijk omdat de gezondheidsbelangen kunnen schuren met andere belangen en ontwikkelingen of gevolgen daarvan. Daarnaast kunnen gezondheidsbelangen in een gebied of op een locatie niet altijd allemaal gerealiseerd worden. Belangen kunnen elkaar in de weg zitten of elkaar soms ook versterken. De afweging van belangen hangt nauw samen met de lokale of regionale situatie, en met gebieds- en populatiekenmerken. In een afweging houden we ook rekening met wat gezondheidsexperts zeggen over de onderlinge weging van de verschillende belangen. De kwaliteit van ruimtelijke keuzes wordt hierdoor versterkt en we vergroten onze bijdrage aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen gaat het over twee vragen en keuzemomenten, waarbij het belangrijk is om tijdig naar de belangen van een gezonde en veilige leefomgeving te kijken:
- *Waar* vinden ontwikkelingen plaats?
- *Hoe* vinden ontwikkelingen plaats?

Bij de eerste vraag gaat het over ruimtelijke keuzes op regionale en lokale schaal, die doorwerken op de korte en lange termijn. Het gaat over het kiezen van de beste plek voor de verschillende ontwikkelingen. De provincie oefent hier sturing op uit met regels in de provinciale Omgevingsverordening en enkele verstedelijkingsprincipes. Het tijdig en voldoende meenemen van de belangen van gezondheid en veiligheid in de afwegingen die gemaakt worden, is daarmee nog niet voldoende geborgd. In de Omgevingsvisie hebben we in verband hiermee zones opgenomen om bij keuzes voor woningbouwlocaties aandacht te

vragen voor de milieukwaliteit (geluid, externe veiligheid en luchtkwaliteit) rond grotere infrastructuur: zone direct bij de belastende bron en zone maatregelen en inrichting .

Actie: In deze programmaperiode ontwikkelen en testen we een werkwijze waarmee gezondheid en veiligheid vroegtijdig worden meegewogen in relevante provinciale ruimtelijke processen. De werking ervan wordt geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

We willen hierbij tot integrale gebiedsgerichte afwegingen komen. Leidend daarbij zijn de uitgangspunten opgenomen in de Omgevingsvisie. We bieden ruimte voor ontwikkelingen die passen bij de Utrechtse kwaliteiten, met het principe 'lokaal wat kan, provinciaal wat moet' als basis en met de nadrukkelijke wens de doelen in samenwerking te behalen. We betrekken hierbij de belangen van alle beleidsthema's (en de leidende principes uit de Omgevingsvisie), waarmee we gezamenlijk in een integrale afweging tot keuzes willen komen. Ook betrekken we hierbij onze gemeenten.

Bij de tweede vraag gaat het vooral over de fysieke inrichting van locaties en gebieden. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt grotendeels bij de gemeenten. We ondersteunen onze gemeenten zoveel mogelijk en doen dat via drie routes:

- Informatie delen: bijvoorbeeld de resultaten van de toepassing van de Gezondheidseffectscreeningsmethode voor alle milieuthema's (GES-methode provincie Utrecht) en de nieuwste inzichten vanuit de wetenschap;
- Inspiratie geven: bijvoorbeeld door het delen van inspirerende voorbeelden van elders;
- Aanbieden van ondersteunende instrumenten en hulpmiddelen: bijvoorbeeld de Gezondheidsscan, de Menukaart Indicatoren en de Digital Twin Gezonde Gebiedsontwikkeling (zie 3.1.2 Praktische instrumenten).

Beleid	Actie	Resultaat
1. Betere doorwerking van gezondheid en veiligheid	Voorstel voor een werkwijze waarmee integrale gebiedsgerichte keuzes gemaakt worden in het ruimtelijk proces, waarbij de belangen van een gezonde en veilige leefomgeving tijdig en herkenbaar worden meegenomen	Voorstel werkwijze gezonde leefomgeving in integrale afweging
2. Advies, informatie- en inspiratierol gemeenten en ontwikkelende partijen	Beschikbaar stellen van en ondersteunen bij een aantal praktische instrumenten, zoals de Gezondheidsscan, de Menukaart Indicatoren, GES-methode en bijbehorende kaarten en de GGO-Digital Twin	Verspreid over 5 jaar maken alle 26 gemeenten gebruik van minimaal één van de instrumenten op het gebied van een gezonde leefomgeving

Tabel 9: Gezondheid en veiligheid beter verankerd in de provinciale processen

3.1.2 Praktische instrumenten

Gezondheidsscan

De Gezondheidsscan is in 2024 ontwikkeld als hulpmiddel voor het goed meenemen van alle aspecten van een gezonde en veilige leefomgeving in beleid- en gebiedsontwikkelingen. De Gezondheidsscan bevat een checklist van punten die aandacht moeten krijgen om zo een gezonde en veilige leefomgeving te realiseren. Dit instrument wordt door de provincie zelf gebruikt en is ook beschikbaar voor lokale en regionale partijen, zoals gemeenten. Het gebruik van de Gezondheidsscan is vrijblijvend.

Menukaart Indicatoren

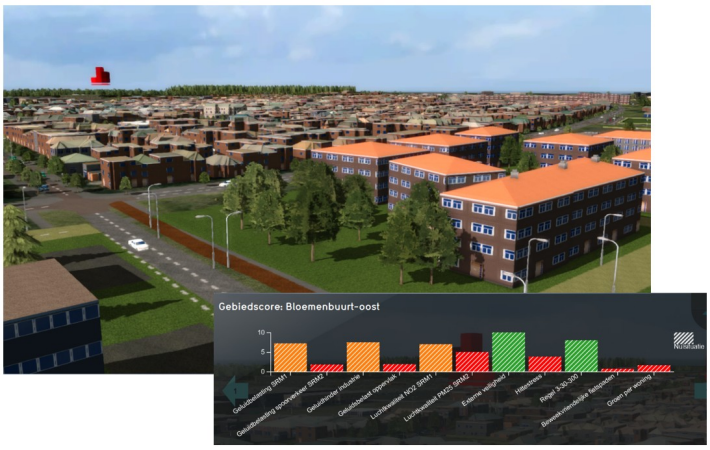
In 2026 hebben we het instrument *Menukaart Indicatoren* voor een gezonde en veilige leefomgeving ontwikkeld. Vijf gemeenten, de Omgevingsdienst, de GGD en het RIVM hebben hieraan meegewerkt. In de menukaart zijn voor diverse thema's die belangrijk zijn voor een gezonde en veilige leefomgeving, indicatoren opgenomen met een bandbreedte van minimaal noodzakelijke kwaliteit tot optimaal gewenste kwaliteit. Naast die bandbreedte met concrete kwaliteiten is (in een factsheet per indicator) ook de gezondheidskundige onderbouwing van de keuzes opgenomen, evenals bekende referentiewaarden, richtlijnen en vuistregels. Met deze basisinformatie kunnen gemeenten, de provincie en andere betrokkenen hun eigen ambitie per gezondheidsthema concreet maken voor de uitvoering. Daarbij kan rekening gehouden worden met de huidige situatie wat betreft die indicatoren, maar ook met gebieds- of populatiekenmerken in een specifiek gebied. Ook hiervoor zijn indicatoren opgenomen in de menukaart. Voor het concretiseren van doelen kunnen keuzes gemaakt worden uit de thema's, de daaronder opgenomen indicatoren en uit de bandbreedte van kwaliteit. De menukaart is bedoeld als hulpmiddel om van brede doelen, opgenomen in het (omgevings)beleid, te komen naar concrete doelen voor de uitvoering.

Digital Twin Gezonde Gebiedsontwikkeling

De Gezonde Gebiedsontwikkeling Digital Twin (GGO-DT) is een digitaal model van een specifieke locatie en een afwegingsinstrument om plannenmakers te helpen aspecten van gezondheid optimaal mee te nemen in de gebiedsontwikkeling van die locatie. De Digital Twin is een digitale 'kopie' – vandaar het woord twin – van het plan of gebied, waarin allerlei variabelen kunnen worden ingevoerd, aangepast en vervolgens gescoord op aspecten van gezondheid. Het effect van verschillende ruimtelijke keuzes of maatregelen wordt direct zichtbaar in rapportcijfers, waardoor gezondheid en veiligheid kunnen worden geoptimaliseerd door aanpassingen in het ontwerp.

De GGO-DT is daarmee een hulpmiddel voor gemeenten en ingenieurs- en adviesbureaus om gebiedsgericht maatwerk te leveren. De GGO-DT helpt de betrokken vakspecialisten op verschillende thema's (luchtkwaliteit, geur, hittestress, geluid, externe veiligheid, water, bodem, bewegen en groen, mobiliteit en licht) een dialoog te voeren over knelpunten, kansen en ambities voor de ontwikkeling van een locatie. Dat zorgt voor een hogere plankwaliteit en tijdwinst.

De GGO-Digital Twin is niet alleen een hulpmiddel voor derden, maar ook voor de provincie zelf. We gaan de GGO-DT bijvoorbeeld inzetten bij onze eigen toetsing van plannen. Ook gaan we de GGO-DT inzetten in mer-procedures en onderzoeken.

Figuur 19: Voorbeeld Digital Twin van een gebiedsontwikkeling met nieuwbouw en bijbehorende gebiedsscore van het plangebied

Wij stellen de GGO-DT actief beschikbaar aan beleidsmakers, ontwerpers en projectleiders van gemeenten en adviesbureaus. Hiertoe zorgen wij ervoor dat de GGO-DT actueel is volgens de laatste stand van data, informatie en techniek.

Meer informatie is te vinden op de website van de provincie Utrecht.

Gezondheidseffectscreening (GES)

De Gezondheidseffectscreening (GES) is een methode die helpt om de effecten van milieubelasting op de gezondheid in beeld te brengen. Met deze methode worden milieubelastinggegevens vertaald naar milieugezondheidskwaliteiten. Op kaarten worden contouren voor verschillende typen milieubelasting

en bronnen zichtbaar gemaakt. Door de kaarten gezamenlijk te bekijken wordt ook duidelijk waar locaties te maken hebben met verschillende milieubelastende factoren, zoals geluid, luchtkwaliteit, geur en externe veiligheid.

De GES-methode gebruikt de classificatie in figuur 20. De GES-kaarten zijn beschikbaar in onze Atlas. Selecteer daarvoor onder 'Kaartlaag toevoegen' het thema Milieu en bij Subthema Milieu de betreffende GES-kaart.

GES-score	Milieugezondheidkwaliteit		
0	Zeer goed	Lichtgroen	Groen
1	Goed	Groen	
2	Redelijk	Lichtgeel	Geel
3	Vrij matig	Geel	
4	Matig	Lichtoranje	Oranje
5	Zeer matig	Oranje	
6	Onvoldoende	Rood	Rood
7	Ruim onvoldoende	Neonrood	
8	Zeer onvoldoende	Paars	

Figuur 20: GES-classificatie

Naast de contouren kunnen ook woningen en andere gevoelige gebouwen in kaart gebracht worden in de kleur van de GES-klasse waarin de woning of het gebouw valt.

De GES-inzichten hebben twee belangrijke toepassingen. De contouren kunnen bij ruimtelijke keuzes gebruikt worden om te bepalen waar gevoelige gebouwen het best gerealiseerd kunnen worden of waar juist bij voorkeur niet. De kaarten met woningen en andere gevoelige gebouwen zijn daarnaast ook een weergave van huidige knelpunten, die helpen bij het prioriteren van maatregelen om de leefomgeving te verbeteren.

De GES-methode is in 2025 in opdracht van de provincie Utrecht geactualiseerd, voortbouwend op het landelijke Handboek GES (2018) van de ministeries van IenW en VWS.

3.2 Gezonde en veilige leefomgeving in andere beleidsthema's

Een gezonde en veilige leefomgeving is een omgeving waar de milieukwaliteit goed is, de veiligheid is geborgd en waar de fysieke inrichting gezond gedrag bevordert. De basis daarvoor is een goed functionerend systeem van bodem, water en natuur.

Vrijwel alle keuzes die we maken over de ruimtelijke inrichting en het gebruik ervan, hebben gevolgen voor de leefomgeving en raken daarmee altijd aan gezondheid en veiligheid. Daarom zorgen we ervoor dat deze belangen herkenbaar en tijdig worden meegewogen in beleid- en gebiedsontwikkelingen. In bijlage 3 is per thema uit de Omgevingsvisie aangegeven welke concrete acties we vanuit dit programma de komende jaren inzetten om deze doorwerking verder te versterken. Uitgaande van wetenschappelijke kennis en de daarop gebaseerde hoofdprincipes voor een gezonde en veilige leefomgeving zetten we in op het beperken van de negatieve effecten op de gezondheid en het benutten van de positieve kansen hiervoor. Vanuit dezelfde benadering vragen we ook aandacht voor gezondheid en veiligheid bij omgevingsvisies van gemeenten en beleidsontwikkelingen van het Rijk.

Figuur 21: Hoofdprincipes van een gezonde leefomgeving

3.3 Uitwerking in zes deelgebieden

3.3.1 Inleiding

In de Omgevingsvisie zijn zes gebieden onderscheiden, waarin we meer gebiedsgericht prioriteiten stellen en keuzes willen maken. Het gaat om Stedelijk netwerk Utrecht, Gelderse Vallei, Eemland, Kromme Rijngebied en Schalkwijk, Groene Hart en Utrechtse Heuvelrug.

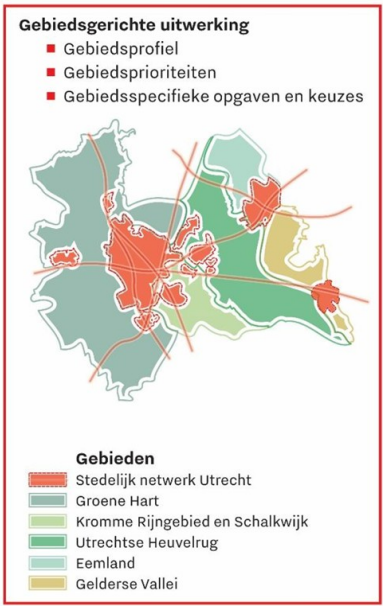
Bij deze keuzes hanteren we, zoals opgenomen in de Omgevingsvisie, 'concentreren, combineren en prioriteren' als centrale uitgangspunten. We gaan zorgvuldig om met de schaarse ruimte, combineren waar mogelijk verschillende functies en zoeken naar integrale en toekomstgerichte oplossingen die passen bij de kenmerken en opgaven van een gebied.

In deze programmaperiode bouwen we voort op het voorgaande programma en willen we de belangen nadrukkelijker verbinden met de uitvoering in diverse trajecten, waaronder het UPLG.

Voor de zes onderscheiden gebieden in de Omgevingsvisie gaan we voor het thema gezonde en veilige leefomgeving inventariseren welke aspecten van belang zijn voor keuzes in de uitvoering. Daarmee is de verwachting dat er voor elk deelgebied waarin een proces of project start, sneller inzichtelijk gemaakt kan worden wat er speelt vanuit het thema gezonde en veilige leefomgeving. Zo zorgen we ervoor dat gezondheid en veiligheid tijdig en herkenbaar kunnen worden meegewogen bij integrale afwegingen en toekomstige keuzes in gebieden. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om vanuit dit thema een nieuwe gebiedsgerichte aanpak uit te werken, maar input te leveren bij beleidsuitwerkingen en gebiedstrajecten in de provincie.

3.3.2 Verdere uitwerking in de komende programmaperiode

- We brengen per gebied de milieuproblematiek in beeld, waarbij we ook inzichtelijk maken waar cumulatie van milieuproblemen een rol speelt en waar de grootste knelpunten in een gebied zich bevinden.
- We onderzoeken per gebied waar plekken zijn die voldoen aan de criteria voor de beleving van rust en ruimte voor mensen. Hierbij werken we samen met erfgoed, landschap, natuur en recreatie om te bepalen waar kwaliteiten vanuit deze thema's samenkomen en een versterkend effect kunnen hebben. De stiltegebieden spelen hierbij ook een belangrijke rol, en we maken daarvoor inzichtelijk of ze goed bereikbaar zijn vanuit de woongebieden.
- We onderzoeken hoe snel en comfortabel inwoners uit de zes gebieden belangrijke bestemmingen kunnen bereiken met actief vervoer (fietsen, lopen, OV en combinaties daarvan).
- We leggen de bevindingen voor aan gebiedspartners en onderzoeken samen met hen welke specifieke vraagstukken er zijn rondom een gezonde en veilige leefomgeving.

Figuur 22: Overzicht van de gebieden en de gebiedsgerichte uitwerking uit de Omgevingsvisie

Hoofdstuk 4 Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving en Advisering (VTHA), Milieueffectrapportage (mer) en Innovatie

In de voorgaande hoofdstukken hebben we beschreven hoe we de milieukwaliteit beschermen en verbeteren. Daarnaast is uitgelegd hoe we gezondheid en veiligheid vroegtijdig en herkenbaar meewegen in ruimtelijke ontwikkelingen en provinciaal beleid. In dit hoofdstuk komt het beleid aan de orde waarmee we onze ambities met behulp van integrale instrumenten waarmaken. Met vergunningverlening, toezicht, handhaving en advisering (VTHA) beschermen we de leefomgeving, beperken we risico's en stimuleren we verbeteringen. Met milieueffectrapportage (MER) brengen we de gevolgen van plannen en projecten tijdig en integraal in beeld, zodat gezondheid en veiligheid volwaardig worden meegewogen. Innovatie helpt ons om nieuwe inzichten en ontwikkelingen te benutten en onze aanpak voortdurend te verbeteren. Zo verbinden we, in de geest van de Omgevingswet, beleid, uitvoering en vernieuwing en werken we samen met onze partners aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige provincie Utrecht.

4.1 VTHA

4.1.1 Introductie en maatschappelijk belang

VTHA: breder dan de uitvoering van regels en wetten

Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving en Advisering (VTHA) is een belangrijke taak waarmee we burgers, bedrijven en instellingen enerzijds stimuleren om zich aan de regels te houden en hen anderzijds beschermen tegen veroorzakers van gezondheidsschade. VTHA draagt hiermee bij aan de provinciale doelstellingen voor een gezonde en veilige leefomgeving (denk aan natuur, woonwijken, water, industriële processen en de omgang met gevaarlijke stoffen). Binnen de provinciale organisatie wordt VTHA vanuit alle omgevingsprogramma's aangestuurd en bekostigd. De belangrijkste beleidskeuzes die we maken met betrekking tot VTHA staan in dit programma en zijn uitgewerkt in de wettelijk verplichte Provinciale Uitvoerings- en Handhavingsstrategie. Deze wordt per 2028 vervangen door een nieuwe strategie.

Sinds een aantal jaren vatten we deze taak breder op dan het bestuurs- en strafrechtelijke aspect van vergunningen uitgeven, handhaven en waar nodig sancties uitdelen. We gaan ook, meer dan voorheen, in gesprek met partijen. We spreken met hen over een meer gezonde en veilige inrichting van installaties en (bedrijfs-)processen. Ook adviseren we gemeenten en waterschappen bij hun eigen activiteiten op het gebied van VTHA en zijn we in gesprek met het Rijk, bijvoorbeeld over de inrichting van het VTH-stelsel. Dat is de reden waarom we in dit programma de letter A van advisering hebben toegevoegd aan de klassieke VTH-taken.

Wettelijke verplichting en extra strategische ambitie

De provincie heeft wettelijke uitvoeringstaken op het gebied van VTHA. Deze taken zijn belangrijk voor het bereiken van de wettelijke doelen zoals die van de Omgevingswet en aanvullend beleid van de provincie.

Uitvoering takenpakket

De provinciale taken voor VTHA zijn voor wat betreft de uitvoering voor een groot deel belegd bij Omgevingsdiensten. Voor de provincie Utrecht zijn dat de ODU en de ODNZKG. Zij werken op basis van een jaarlijkse opdracht met financiering vanuit de provincie. Daarnaast voert de provincie Utrecht voor een klein deel haar VTHA-taken zelf uit.

We onderscheiden de volgende provinciale taken:

- **Basistaken milieu** (uitgevoerd door de ODU): dit zijn taken op het gebied van het Omgevingsrecht (milieu) die de provincie verplicht moet laten uitvoeren door omgevingsdiensten. Het gaat hierbij specifiek om taken rond complexe bedrijven (grotere industriële bedrijven waar zogenaamde IPPC-installaties zijn opgesteld) en zwaardere milieueffecten.
- **Seveso-taken** (uitgevoerd door de ODNZKG): Seveso-taken verwijzen naar de wettelijke verplichtingen en toezichthoudende taken rondom bedrijven die werken met grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen (de zogenaamde Seveso-inrichtingen).
- **RIE-4 bedrijven** (uitgevoerd door de ODNZKG): dit zijn complexe chemiebedrijven en majeure risicobedrijven die vallen onder de Richtlijn Industriële Emissies (categorie 4). Zij werken met grote hoeveelheden gevaarlijke, milieuverontreinigende stoffen.
- **Taken op het gebied van milieu en natuur** (de provincie voert de natuurvergunningverlening uit, de overige taken worden uitgevoerd door de ODU): dit gaat onder meer over soorten- en gebiedsbescherming, bodem en water, verduurzaming van energieverbruik, asbest en vuurwerk.

De provincie stuurt als opdrachtgever op maatschappelijke doelen en risico's en vertaalt deze naar een heldere, meetbare en financieel onderbouwde opdracht aan de omgevingsdiensten. Binnen deze opdracht valt ook periodiek inzicht in de geleverde prestaties, besteding van middelen en de bijdrage aan de vastgestelde doelen. Hierdoor kan de provincie gedurende het jaar gericht sturen, leren en waar nodig prioriteiten, inzet en middelen bijstellen.

Bovenwettelijke ambitie

Aanvullend op onze wettelijke VTHA-taken plegen we nog extra inzet op basis van politiek-bestuurlijke prioriteiten, vanuit de gezamenlijke doelen die zijn vastgelegd in diverse provinciale beleidsprogramma's, waaronder dit beleidsprogramma. Zo besteden we bijvoorbeeld aandacht aan de gezondheidseffecten en risico's van de energietransitie. Ook richten we ons meer op duurzaamheid en toekomstbestendigheid van de natuur. Die extra inzet formuleren alle partners die zich bezighouden met VTHA (zoals gemeenten, provincies, waterschappen) in hun eigen uitvoeringsstrategieën en ook in één gezamenlijke Regionale Uitvoerings- en Handhavingsstrategie 2024-2027. De provincie heeft deze ook vastgesteld. De regionale U&H-strategie maakt integraal onderdeel uit van de provinciale U&H-strategie.

Op deze manier bundelen we onze krachten om samen te werken aan maatschappelijke opgaven. Om de daadkracht te vergroten zijn partners als Veiligheidsregio, GGD, politie en OM betrokken geweest bij de creatie van deze strategie. Zo kunnen we bijvoorbeeld de waterkwaliteit alleen verbeteren als we samenwerken met gemeenten, waterschappen en de omgevingsdiensten. Door samen de indirecte lozingen aan te pakken dragen we als VTHA bij aan de verbetering van de waterkwaliteit. Ook proberen we als partners in de hele provincie voor de handhaving op bepaalde onderwerpen zo goed mogelijk dezelfde lijn af te spreken en te zorgen dat de handhaving overal op dezelfde manier wordt toegepast om waterbedeffecten te voorkomen.

VTHA: voor alle omgevingsprogramma's en partijen in de provincie

Niet alleen de provincie, maar ook de gemeenten, de waterschappen, de Veiligheidsregio Utrecht, de GGD-regio Utrecht, het Openbaar Ministerie, de politie, en de terreinbeherende organisaties, zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Utrechts Landschap en de Utrechtse landgoederen, hebben VTHA-taken. De provincie heeft de wettelijke taak om samenwerking op het gebied van VTHA-taken te coördineren en op elkaar af te stemmen.

4.1.2 Wat is onze ambitie en waarom?

De ambities zijn samen te vatten in 5 thema's:

1. Een gezonde en veilige leefomgeving (Omgevingsvisie)

Werken aan een gezonde en veilige leefomgeving, zoals beschreven in de Omgevingsvisie is de belangrijkste rode draad van het VTHA-beleid en is uitgewerkt in de provinciale Uitvoerings- en Handhavingsstrategie.

- Dat doen we *omgevingsgericht*, *in afstemming met partners* en *professioneel*.
- Het optreden van de provincie Utrecht is *betrouwbaar*, *voorspelbaar* en *transparant*.
- Over de VTH-taakuitvoering leggen we *periodiek verantwoording* af.
- Bij de uitvoering van toezicht- en handhaving pakken we slecht naleefgedrag aan door *risicogericht*, *programmatisch* en *datagedreven* te werken en g*edogen wij uitsluitend actief*.

2. VTHA als integraal onderdeel van de beleidscyclus

VTHA is een belangrijk instrument om bij te dragen aan de doelen van het provinciale omgevingsbeleid. Het is geen sluitstuk van het beleid, maar een integraal onderdeel van de beleidscyclus. Door VTHA vanaf het begin te betrekken bij de ontwikkeling van beleid, komen de uitvoerbaarheid, handhaafbaarheid en betaalbaarheid tijdig in beeld. Ook levert VTHA belangrijke informatie voor de monitoring en evaluatie van beleid.

3. Gezamenlijk werken aan vijf grote maatschappelijke opgaven

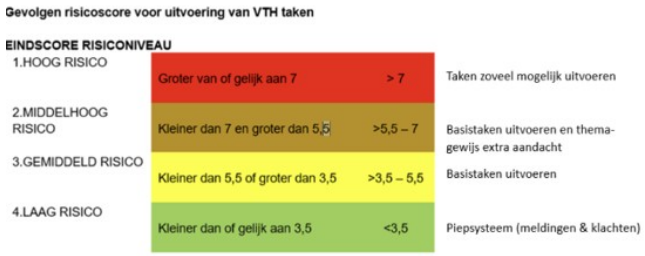
In onze regionale Uitvoerings- en Handhavingsstrategie staan vijf maatschappelijke opgaven centraal:

- Gezonde leefomgeving
- Bodem en water
- Duurzaamheid
- Toekomstbestendige natuur
- Milieucriminaliteit

Het zijn grote maatschappelijke opgaven met een sterke component op het gebied van VTHA. Ze overstijgen gemeentegrenzen en kunnen alleen in de samenwerking tussen de partners efficiënt en effectief worden aangepakt. In de gezamenlijke regionale doelen zijn ambities verwoord waarmee we ervoor zorgen dat we in onze regio echt een verschil maken. Zo gaan we bij de aanpak van milieucriminaliteit samen met onze partners gericht te werk, onder meer in de afvalbranche. Een daarbij geldende randvoorwaarde waar we aan werken is de uitwisseling van informatie tussen de verschillende partners, zoals politie, OM en de ODU.

4. Risicogericht en datagedreven

VTHA is per definitie een terrein waarop we keuzes moeten maken. Middelen en mensen zijn nu eenmaal beperkt en het zal niet lukken om alles wat we willen met VTHA volledig te bereiken. In die keuzes spelen risicogericht werken, datagedrevenheid en innovatie een belangrijke rol. Door risicogericht te werken plegen we inzet op de plek waar de risico's voor mens en milieu het grootst zijn. Een voorbeeld hiervan is onze keuze om, in het kader van Circulaire Economie en Milieucriminaliteit, extra ketentoezicht in te zetten bij bepaalde afval- en grondstofstromen. Op basis van de data over en de risico's van deze stromen kiezen we op welke we ons het komende jaar willen focussen. Dat toezicht voeren we samen uit. Periodieke (kwartaal)rapportages van de omgevingsdiensten maken inzichtelijk welke resultaten zijn behaald en in hoeverre deze resultaten bijdragen aan de beleidsdoelen, waardoor tijdig kan worden (bij)gestuurd

Figuur 23: Gevolgen risicoscore voor uitvoering van VTH-taken

5. Sterke en productieve samenwerking met onze partners

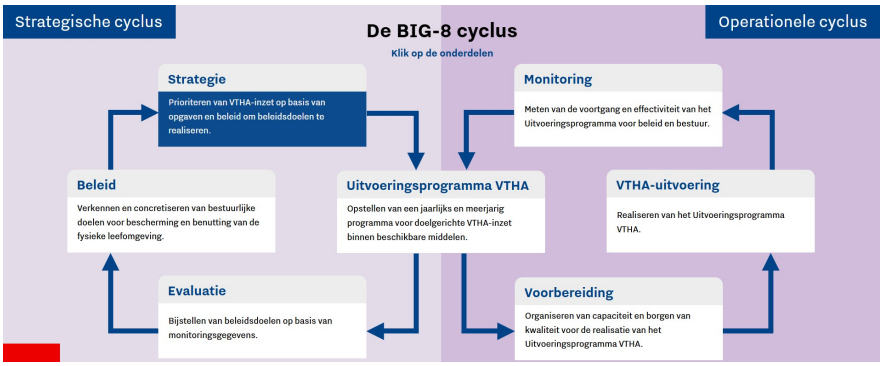
We willen als provincie onderdeel van de voorhoede zijn als het gaat om de regionale samenwerking met alle partijen op het gebied van VTHA, zoals gemeenten, waterschappen en terreinbeheerders. We faciliteren en coördineren de regionale samenwerking op VTHA-gebied actief. We verbinden partners en inspireren ze met de nieuwste inzichten over een gezonde en veilige leefomgeving en op het gebied van

VTHA. Ook spelen we een actieve rol in de samenwerking binnen het IPO en met het Rijk over dit onderwerp.

4.1.3 De uitvoering van beleid via VTHA

Jaarlijkse bijstelling strategisch en operationeel beleid via Big 8-cyclus

Om te zorgen dat VTHA integraal onderdeel is van de provinciale beleidscyclus werken we volgens de Big 8-cyclus. Door beleidsmakers en uitvoerders aan elkaar te verbinden, bepalen we jaarlijks welke bovenwettelijke inspanningen we gezamenlijk plegen. De Big 8-cyclus ontleent zijn naam aan de verbeelding met 2 cirkels die in elkaar grijpen en samen een liggende 8 vormen. De linkercirkel is de strategische cyclus; de rechtercirkel de operationele cyclus. De cirkels raken elkaar bij het uitvoeringsprogramma. Zo kunnen we, naast de uitvoering van de wettelijke taken, strategisch flexibel blijven en de belangrijkste taken en opgaven samen met onze partners oppakken.

Figuur 24: Big 8-cyclus: dubbele lus waarbij de beleidscyclus en de operationele cyclus met elkaar verbonden zijn

De uitvoerings- en handhavingsstrategieën

De uitvoering van het VTHA-beleid is vastgelegd in de provinciale en regionale Uitvoering- en Handhavingsstrategie (U&HS). Beide zijn wettelijk verplicht.

- De **provinciale U&HS** betreft alle taken waar de provincie bevoegd gezag voor is, ongeacht wie deze uitvoert.
- De **regionale U&HS** is en wordt gezamenlijk opgesteld door de 26 Utrechtse gemeenten, de provincie Utrecht en de ODU die opdrachten voor de partners uitvoeren.

Beide strategieën worden vertaald in een jaarlijks door Gedeputeerde Staten vastgestelde opdracht aan de uitvoerende Omgevingsdiensten, waarin alle uitvoeringstaken zijn vastgelegd. De uitvoering wordt gedurende het jaar gemonitord en aan het einde van het jaar geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd. De eindevaluatie vindt plaats aan het einde van de looptijd van dit programma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032. De evaluatie geeft inzicht in de doelmatigheid en effectiviteit van VTHA en leidt eventueel tot bijsturing van de strategie.

De provincie als drijvende kracht achter diverse samenwerkingen

Als provincie werken we voortvarend en gemotiveerd aan de samenwerking met onze partners. Dat doen we in diverse vormen, aanvullend op de regionale U&HS:

- We werken volgens het Convenant Regionale Samenwerking VTH & RO. Begin 2026 hebben 37 regionale VTH & RO-partners (gemeenten, waterschappen, Rijkswaterstaat, omgevingsdiensten, Veiligheidsregio Utrecht, de GGD-regio Utrecht en terreinbeherende organisaties) dit convenant ondertekend. De overeenkomst heeft een looptijd van vier jaar en beschrijft hoe binnen de regio Utrecht wordt samengewerkt op strategisch, tactisch en operationeel niveau.
- Voor deze partnersamenwerking organiseren we twee keer per jaar een breed bestuurlijk overleg (strategisch) en vier keer per jaar een breed ambtelijk overleg (tactisch). Deze overleggen zijn gericht op kennisdeling, het geven van richting aan de vijf maatschappelijke opgaven en het gezamenlijk stellen van prioriteiten. Daarnaast worden gezamenlijke actieprogramma's ontwikkeld en uitgevoerd, zoals het Actieprogramma Grip op Indirecte Lozingen, gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit.
- Naast deze structurele overleggen zijn gedurende het jaar diverse regionale netwerken actief. Deze netwerken verbinden professionals en organisaties met elkaar, stimuleren kennisuitwisseling en

dragen bij aan de gezamenlijke aanpak van regionale opgaven, bijvoorbeeld de vaststelling en operationalisering van de kwaliteitscriteria binnen de uitvoering. De provincie heeft ook hier een coördinerende rol.
- We coördineren en faciliteren het Utrechts Samenwerkingsmodel Natuurtoezicht (USN). In dit model werken de provincie, de terreinbeherende organisaties (UPG, Staatsbosbeheer, Utrechts Landschap en Natuurmonumenten), en de ODU intensief samen. Het doel is om te zorgen voor een groen en leefbaar buitengebied, waarin mensen veilig kunnen recreëren. Het USN draagt bij aan effectiever toezicht op natuurgebieden en bevordert naleving van de natuurwetgeving. Het USN werkt ook volgens de Big 8-cyclus.
- We denken landelijk mee over de versterking van het VTH-stelsel. We participeren in werkgroepen van het Interprovinciaal Overleg (IPO) op het gebied van VTHA. In dit kader dragen we de Utrechtse aanpak van de regionale U&HS uit naar andere regio's en provincies.

Beleid en uitvoering concreet

In Tabel 10 worden beleid en uitvoering van VTHA concreet gemaakt.

Beleid	Actie	Resultaat
Regionale samenwerking op VTHA-gebied met de diverse samenwerkingspartners: gemeenten, waterschappen, VRU, GGD, OM, politie, terrein-beherende organisaties	Evalueren van de samenwerking op VTHA-gebied met regionale VTHA-partners	Document van de evaluatie
Wettelijke en bovenwettelijke VTHA taken zo adequaat mogelijk uitvoeren	Opstellen regionale Uitvoering- en Handhaving Strategie	Door GS vastgestelde U&H strategie

Tabel 10: Concreet beleid en uitvoering van VTHA

4.2 Milieueffectrapportage (mer)

4.2.1 Introductie en maatschappelijk belang

Een gezonde en veilige leefomgeving is een van de hoofddoelstellingen van de Omgevingsvisie. De Omgevingswet vraagt om gezondheid vroegtijdig en integraal mee te wegen bij de voorbereiding van plannen, programma's en projecten. Een milieueffectrapportage (mer) ondersteunt deze afweging door de gevolgen van plannen en projecten voor de leefomgeving inzichtelijk te maken. Daarbij worden onder meer de effecten op bodem, water, natuur, cultureel erfgoed, landschap, archeologie, klimaatadaptatie en -verandering, luchtkwaliteit, geluid, omgevingsveiligheid en gezondheid onderzocht.

Een gezonde leefomgeving is daarbij meer dan het voldoen aan wettelijke normen voor bijvoorbeeld luchtkwaliteit, geluid en omgevingsveiligheid. Ook de kwaliteit van de leefomgeving speelt een belangrijke rol. Denk aan een omgeving die uitnodigt tot bewegen, voldoende groen, rust en ontmoeting biedt en goed bereikbaar is. Daarom worden in een mer, waar relevant, ook de sociale effecten van plannen en projecten betrokken, zoals leefbaarheid, sociale veiligheid, bereikbaarheid en de beschikbaarheid van voorzieningen. Een integrale afweging van deze effecten draagt bij aan betere plannen en een zorgvuldig onderbouwde besluitvorming.

Wet- en regelgeving

Er is een wettelijke verplichting tot het maken van een milieueffectrapportage voor bepaalde plannen, programma's en projecten. De Omgevingswet en het Omgevingsbesluit bepalen wanneer een mer moet worden gedaan of wanneer eerst een mer-beoordeling moet plaatsvinden. Een mer-beoordeling bepaalt of een plan of project belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu kan hebben en of daarom een volledige mer nodig is.

Wanneer de provincie initiatiefnemer is van een mer-plichtig plan of project, voeren wij een milieueffectrapportage uit. Daarbij houden we de rollen van initiatiefnemer en bevoegd gezag gescheiden om een zorgvuldige besluitvorming te waarborgen. De rol van bevoegd gezag wordt vervuld door een mer-coördinator.

Bij de voorbereiding van een mer betrekken we inwoners, belanghebbenden en maatschappelijke organisaties. Een transparant proces en goede participatie dragen bij aan een zorgvuldig besluit en vergroten het draagvlak voor plannen en projecten. Monitoring vormt het sluitstuk van de mer. Daarmee controleren we of de verwachte milieueffecten overeenkomen met de praktijk en kunnen we, waar nodig, tijdig bijsturen.

4.2.2 Wat is onze ambitie en waarom?

Ambitie (in de Omgevingsvisie):

2050: een gezonde en veilige leefomgeving. De kwaliteit van het milieu is goed, de veiligheid is gewaarborgd, bewegen wordt bevorderd en er zijn voldoende ontspannings- en ontmoetingsmogelijkheden.

Toelichting: ons streven is om gezondheid en sociale impact volwaardig mee te wegen bij het integraal effectonderzoek van provinciale milieueffectrapportages voor programma's, plannen en projecten.

Met het volwaardig meewegen van gezondheid en sociale impact willen we de gezondheidsverschillen tussen verschillende groepen inwoners van de provincie Utrecht verkleinen.

4.2.3 Uitvoering van het beleid

Als provincie gaan we aan de slag met het beter meewegen van gezondheid in milieueffectrapportages.

1. Opstellen handreiking gezondheid en sociale impact in mer

We ontwikkelen een provinciale handreiking voor het opstellen van milieueffectrapportages. Hiermee stimuleren we dat gezondheid en de kwaliteit van de leefomgeving vanaf het begin volwaardig worden meegewogen bij plannen, programma's en projecten. De handreiking ondersteunt zowel opstellers van milieueffectrapportages als de provincie bij de begeleiding en beoordeling van mer-procedures.

2. Inzet van de mer in vroeg stadium

We zetten de mer zo vroeg mogelijk in bij de ontwikkeling van plannen, programma's en projecten. Door de effecten op de leefomgeving al tijdens het ontwerpproces in beeld te brengen, kunnen alternatieven worden afgewogen en plannen waar nodig worden aangepast of verbeterd. Zo draagt de mer niet alleen bij aan een zorgvuldig besluit, maar ook aan een betere kwaliteit van het ontwerp, en daarmee van de leefomgeving.

We passen deze werkwijze niet alleen toe wanneer een mer wettelijk verplicht is, maar ook bij complexe plannen, programma's of projecten, of wanneer aanzienlijke effecten op de leefomgeving worden verwacht.

Beleid en uitvoering concreet

In Tabel 11 worden het beleid en de uitvoeringsmaatregelen rondom milieueffectrapportages concreet gemaakt.

Beleid	Actie	Resultaat
Opstellen handreiking gezondheid en sociale impact in mer	Opstellen handreiking gezondheid en sociale impact voor in de milieueffectrapportage	In 2027 is de handreiking opgesteld en kan deze gebruikt worden als ambtelijk uitvoeringsinstrument. Daarna wordt hij periodiek geactualiseerd op basis van nieuwe inzichten.

Tabel 11: Concreet beleid en uitvoering rondom milieueffectrapportages

4.3 Innovatie

4.3.1 Introductie en maatschappelijk belang

Innovatie is een leidend principe in de provinciale Omgevingsvisie. Voor een gezonde en veilige leefomgeving zetten we innovatie in. De maatschappij verandert en de inzichten over de gezonde leefomgeving ontwikkelen zich voortdurend. Daarnaast krijgt onze leefomgeving te maken met nieuwe uitdagingen. Daarom hebben we innovatiekracht nodig om onze aanpak passend en actueel te houden. Soms gaat het om een vernieuwde aanpak of methode voor dezelfde uitdaging, en soms ontstaan er nieuwe inzichten rondom een vraagstuk. We creëren innovatiekracht door het toepassen van opgedane kennis en geleerde lessen. Ook gebruiken we nieuwe technieken, middelen en methoden die ons helpen de leefomgeving gezonder en veiliger te maken.

4.3.2 Uitvoering van het beleid

Innovatieagenda

Vanuit het beleid op een gezonde en veilige leefomgeving starten we met een innovatieagenda. Op basis van nieuwe inzichten en uitdagingen in beleid en uitvoering zetten we, waar mogelijk en gewenst, innovatie in als hulpmiddel. In dit kader voeren we pilots, experimenten of onderzoeken uit op nog relatief onbekend terrein. De resultaten gebruiken we om beleid te maken of onderbouwen binnen specifieke thema's zoals lucht, vergroening, bewegen en geluid. De inzichten en kennis die we met innovatieve trajecten opdoen delen we met onze partners.

Educatie

Beleid maken betekent ook: de aanpak vernieuwen en zorgen voor meer betrokkenheid en bewustwording. Dat doen we onder andere via educatie.

In de afgelopen periode hebben we educatieprojecten georganiseerd zoals de Snuffelfiets, waarbij jong en oud op pad zijn gegaan om de luchtkwaliteit te meten op de fiets. Vooral bij jongeren op scholen heeft dat een gewenst effect gehad op het bewustzijn over de luchtkwaliteit in hun eigen omgeving. Ook is er ervaring opgedaan met de landelijke communicatiestrategie voor houtstook. Samen met Utrechtse gemeenten hebben we hiermee bij inwoners aandacht gevraagd voor de uitstoot van fijnstof door het stoken van hout.

Wij zien educatie als een kans om beleidsdoelen te halen. Met educatie willen we bereiken dat elke Utrechtse burger begrijpt hoe een gezonde leefomgeving leidt tot een gezonder leven en welke invloed zij daar zelf op hebben. We hopen daarmee gedrag te stimuleren dat zowel de leefomgeving als de eigen gezondheid beschermt en verbetert.

We gaan dat op twee manieren doen: door educatie op scholen en door bewustwordingscampagnes. Beiden richten zich op de bewustwording rondom de bronnen van vervuiling, zoals houtstook en verkeer. Ook kennis over hoe inwoners zelf kunnen bijdragen aan een schonere, gezonde leefomgeving is belangrijk. Samen met partners zoals kennisinstellingen onderzoeken we hoe we educatie hiervoor zo effectief mogelijk kunnen inzetten.

Bewustwording en betrokkenheid

Om het bewustzijn over een gezonde leefomgeving te vergroten, betrekken we inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven hier actief bij. Met bijvoorbeeld citizen science beogen we zowel andere data te verzamelen over de kwaliteit van de leefomgeving als de betrokkenheid vanuit de samenleving te vergroten door samen met inwoners onderzoek te doen. Bewoners doen dan metingen en tellingen in hun eigen woon- en leefomgeving, bijvoorbeeld rondom luchtkwaliteit. Door samen te meten krijgen we onze leefomgeving beter in beeld en is er meer inzicht in wat er lokaal speelt. Zie ook www.SamenMetenUtrecht.nl en www.samenmeten.nl.

Beleid en uitvoering concreet

In Tabel 12 worden het beleid en de uitvoeringsmaatregelen rondom innovatie concreet gemaakt.

Beleid	Actie	Resultaat
Toename innovatiekracht door het toepassen van kennis, geleerde lessen en beschikbare nieuwe technieken, middelen en methoden die ons helpen de leefomgeving gezonder en veiliger te maken.	Innovatieagenda Milieu opstellen, en bijhouden van agendapunten	Document van de innovatieagenda met een lijst van punten waaraan gewerkt wordt en geprioriteerde ideeën
Toename innovatiekracht door het toepassen van kennis, geleerde lessen en beschikbare nieuwe technieken, middelen en methoden die ons helpen de leefomgeving gezonder en veiliger te maken.	Evaluaties van de afgeronde agendapunten van de innovatieagenda maken en beschikbaar stellen	Het document van de evaluatie van een afgerond agendapunt van de innovatieagenda is beschikbaar

Tabel 12: Concreet beleid en uitvoering rondom innovatie

Hoofdstuk 5 Systematische monitoring en evaluatie

5.1 Helder inzicht in het bereiken van onze doelen

Het bereiken van onze doelen in het kader van dit programma is een proces van meerdere jaren. Monitoring is onderdeel van de beleidscyclus en geeft ons inzicht in waar we staan op weg naar onze doelen. We willen inzicht in de vraag hoe goed het beleid werkt. Doen we de goede dingen en doen we ze goed? Monitoring is een continu proces gedurende de looptijd van het programma. Het helpt bij de evaluatie van het programma halverwege en aan het eind van de looptijd. Dan onderzoeken we of en hoe het programma gewerkt heeft en of we ons beleid moeten bijsturen.

De ambities uit de Omgevingsvisie hebben we in de voorgaande hoofdstukken uitgewerkt in doelstellingen voor een gezonde en veilige leefomgeving. Deze doelstellingen zijn vertaald in beleid voor de periode 2027-2032, zowel op de milieuthema's (hoofdstuk 2) als de gezonde en veilige leefomgeving in ons omgevingsbeleid (hoofdstuk 3) en VTHA, Mer en innovatie (hoofdstuk 4). Deze beleidsdoelen zijn de basis voor onze monitoring. We hebben drie soorten indicatoren in beeld gebracht.

5.2 Trendindicatoren en beleids- en prestatieindicatoren

Bij alle doelstellingen hebben we indicatoren gedefinieerd. We gebruiken drie verschillende soorten indicatoren die samen een beeld geven van de stand van zaken met betrekking tot de doelen van het programma.

- Trendindicatoren gebruiken we voor het monitoren van de ontwikkelingen (trend) binnen een beleidsthema. Via de trendindicatoren brengen we de feitelijke veranderingen in de leefomgeving in beeld, bijvoorbeeld de hoeveelheid stikstofdioxide in de lucht. De uitkomsten van de trendindicatoren kunnen we gebruiken om te bepalen waar intensivering of juist vermindering van onze beleidsinzet wenselijk is.
- Beleidsindicatoren gebruiken we voor het monitoren van de voortgang en de directe resultaten en effecten van het beleid. Bijvoorbeeld of het gewenste beleid is ingevoerd, of de gewenste maatregelen zijn genomen, hoeveel partijen er meedoen met een initiatief en hoe het staat met de vergunningverlening, toezicht en handhaving. Beleid moet uiteindelijk leiden tot gewenste trends (bijvoorbeeld minder stikstof, meer bewegen). Door de combinatie van trend- en beleidsindicatoren krijgen we een beeld van de invloed van beleid op de leefomgevingskwaliteit en de gezondheid, ook al zijn er naast het beleid ook altijd andere factoren die invloed hebben (denk bijvoorbeeld aan de elektrificatie van voertuigen). Deze informatie vormt een belangrijke bron voor het maken van strategische beleidskeuzes.
- Prestatie-indicatoren houden de concrete acties en inzet van de provincie bij. Voorbeelden daarvan zijn het aantal voorlichtingsbijeenkomsten dat we georganiseerd hebben, het aantal adviezen aan gemeenten of het aantal gesprekken met bedrijven. De nadruk ligt op acties en uitvoering waar de provincie zelf verantwoordelijk voor is.

Alle indicatoren zijn zo concreet mogelijk en kwantitatief geformuleerd, omdat dat een controleerbaar beeld geeft. Hiermee wordt duidelijk hoe groot een resultaat of een ontwikkeling is. Niet alle doelen zijn kwantitatief geformuleerd, of slechts beperkt, zoals 'een toename van'. Ook is het niet altijd mogelijk om de effecten van maatregelen die bijdragen aan beleidsdoelstellingen precies te meten. In die gevallen maken we gebruik van kwalitatieve indicatoren.

Per thema zijn de ambities en doelstellingen vertaald naar een set SMART-geformuleerde indicatoren (SMART is een afkorting van Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden). Per doel zijn indicatoren gekozen die het meest geschikt zijn om de voortgang, resultaten en effecten van het beleid inzichtelijk te maken. Zo sluiten de indicatoren aan bij de beleidsdoelen én bieden zij een goede basis voor monitoring, evaluatie en eventuele bijsturing.

In Bijlage II Indicatoren van de monitoring is de lijst opgenomen met alle indicatoren. Hierin is onderscheid gemaakt tussen de verschillende type indicatoren. Ook is aangegeven bij welk beleidsdoel en welke maatregel de indicator hoort. Daarnaast is aangegeven wat de meetfrequentie per indicator is.

5.3 Hoe en wanneer gaan we monitoren en evalueren?

De monitoring van het totaal aan indicatoren op programmaniveau is een continu proces. De resultaten houden we bij in een nog te ontwikkelen dashboard. Via monitoring en evaluatie houden we zicht op de voortgang van onze doelstellingen, geven we sturing aan de uitvoering van ons beleid en houden we de vinger aan de pols om waar nodig tijdig bij te sturen. Deze beleidsmonitoring wordt aangevuld met de jaarlijkse verantwoording aan Gedeputeerde Staten (GS) en Provinciale Staten (PS) over de voortgang en resultaten van het programma via de planning- en controlcyclus (P&C-cyclus). Deze (publiek beschik-

bare) verantwoording bevat, naast de uitkomsten van de indicatoren, ook een toelichting en duiding van de resultaten in programma 3, onder 3.4. We hebben de indicatoren aangescherpt en concreter gemaakt.

Thema	Beleids-doel	Naam indi-cator	SMART-omschrij-ving	Meeteenheid
Gezonde leefomge-ving	In 2032 zijn aspec-ten van een gezon-de en veili-ge leefom-geving een stan-daard on-derdeel van plan-nen en producten bij de Utrechtse gemeen-ten	Aantal ge-meenten dat ge-bruik maakt van provincia-le instru-menten voor een gezonde en veilige leefomge-ving	Ambitie is dat alle 26 gemeen-ten ge-bruik van maken van de in-strumen-ten voor het realise-ren van een gezon-de leefom-geving. In de periode tot en met 2032.	Aantal gemeenten
Luchtkwali-teit (hout-stook)	Permanen-te en contini-nue verbe-tering van de lucht-kwaliteit	Aantal deelne-mende ge-meenten Samen Houtstook Meten	Aantal ge-meenten dat jaar-lijks mee-doet met een Sa-men Hout-stook Me-ten pro-ject. Ambi-tie is om 26 ge-meenten mee te la-ten doen tot en met 2032.	Aantal gemeenten
Geluid(in-frastruc-tuur)	Bestaande geluidge-voelige gebouwen (zoals wo-ningen) in 2040 waar dat redelij-kerwijs mogelijk is terugbren-gen tot maximaal 60 dB	Aantal ge-saneerde woningen	Aantal wo-ningen waarvan de sane-ringsproce-dure is doorlopen en het re-sultaat (wel/geen maatrege-len, wel/geen deelname) is vastge-legd. Doel-stelling is 75 wonin-gen per jaar (Actie-plan ge-luid).	Aantal woningen
Ge-luid(lucht-vaart)	Het ver-minderen van geluid-hinder door grote luchtvaart	Bijdrage aan het vermin-de-ren geluid-hinder luchtvaart	Ingebracht belang en standpun-ten van de lobby rich-ting het Rijk met	Kwalitatieve beschrijving van de lobby-activiteiten

			betrekking tot het beleidsdoel om geluidhinder door grote luchtvaart te verminderen.	
Externe Veiligheid(spoor)	De toename van risico's van opslag en transport van gevaarlijke stoffen is beperkt	Actieve lobby-activiteiten richting het Rijk	Ingebracht belang en standpunten van de lobby richting het Rijk met betrekking tot het basisnet met als doelstelling om de risico's van vervoer van gevaarlijke stoffen via spoor te verkleinen.	Kwalitatieve beschrijving van de lobby-activiteiten
VTH	Wettelijke en bovenwettelijke VTHA taken zo adequaat mogelijk uit te voeren, zodanig dat wordt bijgedragen aan de realisatie van de provinciale doelen en 5 belangrijkste maatschappelijke opgaven.	Vastgestelde regionale Uitvoering- en Handhaving Strategie	De vertaling van beleid naar uitvoering wordt geborgd in de U&H-strategie van de provincie Utrecht. Dat is een wettelijke taak uit de Omgevingswet, artikel 13.5 en 13.6	Een vastgestelde strategie

Tabel 13: Prestatieindicatoren voor programma 3.4 voor de jaarlijkse verantwoording van de P&C cyclus

Een selectie van de (beleids)indicatoren van dit programma draagt bij aan de 'monitor omgevingsbeleid'. Deze monitor brengt in kaart hoe het staat met de realisatie van een aantal ambities uit de zeven hoofdthema's uit de Omgevingsvisie. Voor deze monitor leveren we jaarlijks (waar mogelijk) een update van de indicatoren.

Naast de monitoring houden we begin 2030 een tussentijdse evaluatie om zo nodig bij te sturen. Aan het einde van de programmaperiode, eind 2032, evalueren we dit beleidsprogramma waarbij we een analyse maken van de effectiviteit van ons beleid. We gebruiken hierbij onder andere de uitkomst van de monitoring, maar bijvoorbeeld ook input van onze partners. Niet alleen onze eigen rol moet hierbij worden afgewogen, maar ook veranderingen in de leefomgeving, wat onze partners met ons beleid doen en in hoeverre zij gebruik maken van onze informatie, inspiratie en advisering. De evaluatie verwerken we in een rapport voor Gedeputeerde en Provinciale Staten. De evaluatie helpt ons bij de afweging of en op welke onderdelen bijsturing van het beleid nodig is.

Bijlage I Overzicht Informatieobjecten

Doelenboom programma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032 provincie Utrecht	/join/id/regdata/pv26/2026/pdf_26f76264-2a53-4cb5-8095-94cdd5bb02e7/nld@2026-11-10;1116
Indicatoren programma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032 provincie Utrecht	/join/id/regdata/pv26/2026/pdf_6e536712-4baa-4c3d-9a2d-21f63c437a72/nld@2026-11-10;1116
gebied seveso-inrichting	/join/id/regdata/pv26/2026/60gioaf3c7af9-db52-49fc-8c3b-f51a4ed6ed78/nld@2026-10-20;292-0
provinciale wegen	/join/id/regdata/pv26/2026/60gio5c378b50-1617-4963-bdf3-61228d39ee90/nld@2026-10-09;294-0
stiltegebieden	/join/id/regdata/pv26/2026/60gio32176751-bfb6-4b69-82bf-391c66187046/nld@2026-10-09;293-0
zone direct bij de belastende bron	/join/id/regdata/pv26/2026/60giodfc043b0-68fd-4d82-b71e-6ffed038b171/nld@2026-10-09;295-0
zone maatregelen en inrichting	/join/id/regdata/pv26/2026/60gioeb7f024d-da1a-4e05-858b-fd692813f888/nld@2026-10-09;296-0

Bijlage II Indicatoren van de monitoring

In deze PDF is een totaaloverzicht van alle trend-, beleids- en prestatieindicatoren opgenomen: Indicatoren programma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032 provincie Utrecht.pdf

Bijlage III Relaties per beleidsthema met de opgave gezonde en veilige leefomgeving

Thema vitale steden en dorpen

De provincie werkt binnen dit thema aan voldoende, betaalbare en passende woningen en aan een duurzame en vitale economie. Ook werken we samen met partners aan het versterken van de sociale cohesie, bestaanszekerheid en gemeenschapsvorming, en aan voldoende voorzieningen en ontmoetingsplekken.

Relatie met de opgave gezonde en veilige leefomgeving:

- Locatiekeuzes voor nieuwe gevoelige gebouwen (woningen en bijvoorbeeld scholen, kinderdagverblijven of verzorgingshuizen). Dit is belangrijk in verband met de blootstelling aan milieubelasting en de ruimte voor groen en bewegen in de woonomgeving. Ook de inrichting van nieuwe woonwijken is belangrijk.
- De opgave gezonde en veilige leefomgeving is gericht op de keuzes voor de inrichting van de fysieke leefomgeving. De sociale aspecten zijn ook belangrijk voor gezondheid, maar worden in dit programma alleen meegenomen als ze direct beïnvloed worden door de fysieke inrichting van de openbare ruimte.Ruimte voor bedrijvigheid en de daaraan gerelateerde verkeersbewegingen. Dit is belangrijk vanwege de mogelijke invloed ervan op de omgevingskwaliteit.
- Ook belangrijk zijn de mogelijkheden om bedrijven vanuit de woonomgeving lopend, fietsend of met het OV te bereiken.
- Een meer groene inrichting, met ruimte voor fietsen, lopen en ontmoeten, van de werklocaties kan bijdragen aan een gezondere en veiliger leefomgeving voor werknemers en voor omwonenden.

Onze inzet voor gezondheid en veiligheid bij dit thema:

- We zoeken bij ontwikkelingen naar een balans tussen de economische ontwikkeling van de provincie (het leidend principe ‘verdienvermogen’) enerzijds, en belangen vanuit gezondheid en veiligheid anderzijds. Bij de afweging tussen economische ontwikkeling en een gezonde en veilige leefomgeving houden we rekening met het belang van bedrijvigheid voor de regionale en circulaire economie en met de milieu- en gebruiksruimte die daarvoor nodig is. Dit kan betekenen dat we ruimte bieden aan bedrijven met een hogere milieubelasting en nieuwe woningen en andere gevoelige functies op voldoende afstand of op andere locaties worden gerealiseerd.
- Bij economische ontwikkelingen wegen we de impact van geluid, uitstoot en risico's voor de leefomgeving mee. Uitgangspunt is de toepassing van de Beste Beschikbare Technieken (BBT). Bij ontwikkelingen waarvoor gemeenten bevoegd gezag zijn, adviseren we waar nodig over het vroegtijdig meenemen van de uitstoot, de geluidbelasting en de externe veiligheidsrisico's in de plan- en besluitvorming.
- De milieukwaliteit rond de grote infrastructuur (rijkswegen, provinciale wegen en spoor) is slechter dan gewenst voor gevoelige en (zeer) kwetsbare gebouwen. In de Omgevingsvisie hebben we zogenaamde beleidszones rond deze infrastructuur opgenomen: zone ‘direct bij de belastende bron’ enzone ‘maatregelen en inrichting’. Hiervoor zijn in de Omgevingswet aandachtsgebieden (voor geluid en externe veiligheid) opgenomen, waarvoor instructieregels gelden. Voor luchtkwaliteit zijn er geen soortgelijke instructieregels opgenomen, maar vanwege de gevolgen van een slechtere luchtkwaliteit voor de gezondheid, hebben wij de richtafstanden van de GGD voor luchtkwaliteit rond drukke wegen meegenomen in de beleidszones. Wij vinden het belangrijk dat deze zones betrokken worden bij ruimtelijke keuzes voor locaties voor gevoelige gebouwen en bij de inrichting daarvan. We verkennen hoe meer richting gegeven kan worden aan de zoektocht naar geschikte locaties in de provincie voor woningbouw (en andere ontwikkelingen). Onder andere deze zones zijn input hiervoor vanuit het belang van een gezonde en veilige leefomgeving. Met de input vanuit alle belangen gezamenlijk is de wens om een meer integrale gebiedsgerichte afweging te maken voor belangrijke ontwikkelingen in de provincie. De verkenning is gericht op het ontwikkelen van een werkwijze hiervoor. Vanuit dit programma ligt de focus op de aspecten van een gezonde en veilige leefomgeving, maar in de verkenning naar een werkwijze worden in principe de belangen vanuit alle thema's betrokken. Gemeenten worden als belangrijke partner van de provincie hier ook bij betrokken.

Thema klimaatbestendigheid en waterrobuuste inrichting

Binnen dit thema werken we aan de kwaliteit van bodem en water, aan een goede waterhuishouding en een klimaatbestendige leefomgeving.

Relatie met de opgave gezonde en veilige leefomgeving:

- Een goed functionerend natuurlijk systeem van bodem, water en natuur vormt de basis voor een gezonde en veilige leefomgeving.

- Klimaatverandering heeft steeds grotere gevolgen voor de gezondheid en veiligheid van inwoners. Hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen kunnen leiden tot gezondheidsklachten (zoals hittestress, ademhalingsproblemen door zomersmog en een toename in infectieziekten die door insecten en teken worden overgedragen) en veiligheidsrisico's en hebben effect op de kwaliteit van de leefomgeving. Een inrichting die klimaatbestendig is draagt daarom direct bij aan een gezonde en veilige leefomgeving.

Onze inzet voor gezondheid en veiligheid bij dit thema:
- We nemen het belang van bodem en water sturend mee in het ontwikkelen en testen van een werkwijze waarmee gezondheid en veiligheid vroegtijdig worden meegewogen in relevante provinciale ruimtelijke processen. Er wordt gewerkt aan het meer integraal afwegen van alle belangen bij keuzes voor de ruimtelijke inrichting.
- De kans op extreem weer neemt toe. We volgen daarom de richtlijnen uit de Nationale Klimaatadaptatie Strategie. Hiermee borgen we de externe veiligheid rondom Seveso-inrichtingen bij extreem weer. Ook beschermen we zo de bereikbaarheid en continuïteit van vitale functies en zorginstellingen tijdens extreme weersomstandigheden.
- Bij de inrichting van de openbare ruimte vragen we bij alle beleidsthema's aandacht voor het voorkomen van klimaatgerelateerde gezondheidsrisico's, zoals de toename van allergieën, plagen en infectieziekten.
- In samenwerking met de Veiligheidsregio Utrecht vragen we bij de inrichting van de fysieke leefomgeving aandacht voor preventie rondom natuurbrandrisico's en uitval van kritieke infrastructuur door langdurige droogte of hitte.

Thema toekomstbestendige landbouw en natuur

Vanuit dit thema werken we aan herstel en behoud van biodiversiteit, zowel in het landelijk als het stedelijk gebied. Daarnaast wordt gewerkt aan een duurzame transitie van de landbouw.

Relatie met de opgave gezonde en veilige leefomgeving:
- Biodiversiteit en een veerkrachtig natuurlijk systeem zijn de basis, het ecologisch fundament, voor een gezonde en veilige leefomgeving. Deze basis levert cruciale ecosysteemdiensten zoals verkoeling, het beperken van hittestress en een goede waterhuishouding. Toegankelijke en beleefbare natuur, zowel in het landelijk als in het stedelijk gebied, draagt daarnaast bij aan bewegen, ontspanning, verkoeling en mentale gezondheid. Het leidend principe natuurinclusief en het leidend principe gezondheid en veiligheid kunnen elkaar versterken.
- Bij landbouw is er sprake van diverse activiteiten en emissies die effecten hebben of kunnen hebben op de gezondheid van mensen op het bedrijf en in de omgeving. Het gaat om emissies van fijn stof en ammoniak, dat omgezet wordt in $PM_{2,5}$, geur, risico's op zoönosen (infectieziekten die van dier op mens overgaan) en endotoxinen verspreiding bij veehouderijen. De problematiek kan verschillen per diersoort. Bij gewasteelt kan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen negatieve effecten op de gezondheid hebben.

Onze inzet voor gezondheid en veiligheid bij dit thema:
- We benutten kansen om de natuur te versterken maar willen daarbij ook het recreatief medegebruik mogelijk maken. Daarbij houden we per natuurgebied rekening met de draagkracht van de natuur. Soms is maatwerk mogelijk dankzij een goede recreatiezonering, waarbij bijvoorbeeld een fietspad of wandelpad zo wordt aangelegd dat een gebied beter beleefbaar is, zonder grote negatieve impact op de natuurwaarden en met een meerwaarde voor de mens die rust en ruimte zoekt.
- Een goede basiskwaliteit van de natuur draagt bij aan biodiversiteit en gezondheid. We onderzoeken hoe de bijdrage van natuur aan verkoeling, regenwateropvang, bewegen en mentale gezondheid kan worden geborgd binnen de provinciale inzet voor Basiskwaliteit Natuur. Omgekeerd onderzoeken hoe we de inzet voor Basiskwaliteit Natuur kunnen meenemen in de aanpak voor een gezonde en veilige leefomgeving.
- Lichthinder kan negatieve effecten hebben op de gezondheid van mens en natuur. We verkennen daarom in de komende programmaperiode het nut van een visie op het tegengaan van lichthinder dan wel het streven naar natuurlijke duisternis op plekken waar dit mogelijk is, zonder dat de sociale veiligheid van belangrijke fietsverbindingen hierdoor in gevaar komt.
- We brengen beter in beeld waar en op welke wijze landbouwactiviteiten invloed hebben op de gezondheid van inwoners. We gebruiken deze kennis bij keuzes over ruimtelijke ontwikkelingen en de transitie van het landelijk gebied. Ook adviseren we gemeenten en andere betrokken partijen hierover.

Thema duurzame energie en circulaire samenleving

De inzet vanuit dit thema is gericht op de transitie naar duurzame energie en een circulaire samenleving.

Relatie met de opgave gezonde en veilige leefomgeving:

- De transitie naar meer duurzame energie, de transitie naar een circulaire samenleving en de inzet op het tegengaan van klimaatverandering leiden tot een verbetering van de leefomgeving, bijvoorbeeld door het verminderen van de luchtverontreiniging. Tegelijkertijd kunnen nieuwe energie-infrastructuur en circulaire bedrijvigheid in hun directe omgeving leiden tot milieubelasting of veiligheidsrisico's. Bovendien stelt klimaatverandering nieuwe eisen aan de robuustheid van energiesystemen: extreme hitte, droogte en neerslag mogen de leveringszekerheid en veiligheid van onze energie-infrastructuur niet in gevaar brengen. Vanuit het leidend principe gezondheid en veiligheid gezien is er spanning tussen het belang op de schaal van de provincie en de eventuele lokale effecten en risico's in de nabijheid van de energie-infrastructuur en circulaire bedrijven met emissies naar de omgeving

Onze inzet voor gezondheid en veiligheid bij dit thema:

- Bij de energietransitie kunnen gezondheidseffecten en veiligheidsrisico's toenemen, bijvoorbeeld doordat er meer transport en gebruik van waterstof nodig is of doordat er elektromagnetische velden ontstaan in de leefomgeving. Welke aspecten relevant zijn verschilt per techniek, locatie en ontwikkeling. Wij volgen hiervoor de laatste ontwikkelingen en kennis op het gebied van gezondheidsrisico's en mogelijke maatregelen om die risico's te beperken. Laagfrequent geluid en trillingen zijn in dit verband ook aandachtspunt. Indien gewenst geven we adviezen aan bedrijven en overheden om hinder en risico's (zoveel mogelijk) te voorkomen.
- Bij de locatieafweging voor nieuwe energie-infrastructuurprojecten kijken we naar mogelijke milieu- en gezondheidseffecten in de nabijheid van deze projecten.
- We maken de kosten en baten van maatregelen die we willen treffen voor CO_2-reductie (klimaatmitigatie) inzichtelijk. Diverse maatregelen, waar nu op ingezet wordt of waaraan gedacht wordt, zullen ook een invloed hebben op de kwaliteit van de leefomgeving of op het gedrag van mensen en zo doorwerken naar de gezondheid van mensen. Minder energiegebruik kan bijvoorbeeld ook minder emissies opleveren en gedragsaanpassingen naar gezonder gedrag (zoals minder autorijden en meer fietsen) leiden ook tot gezondheidswinst. De kosten en baten van deze maatregelen voor gezondheid gaan we zoveel mogelijk in beeld brengen en toevoegen aan het totaalbeeld.
- Voor circulaire bedrijven met milieu-emissies moet ruimte gevonden worden. Hierbij nemen we de effecten op gezondheid van omwonenden mee in de afweging rond keuzes die gemaakt moeten worden.
- Zowel klimaatmitigatie en klimaatadaptatie als gezondheid en veiligheid zijn leidende principes die bij ruimtelijke keuzes beide een rol spelen. De randvoorwaarden zijn deels overlappend, waarmee aan de beide opgaven kan worden bijgedragen.

Thema goede bereikbaarheid

Vanuit dit thema wordt gewerkt aan een goede, duurzame en toekomstbestendige bereikbaarheid, waarbij ook aandacht is voor gelijke kansen en een inclusieve samenleving.

Relatie met de opgave gezonde en veilige leefomgeving:

- Een goede bereikbaarheid is belangrijk voor de samenleving en de Utrechtse economie. Verkeer heeft echter tegelijkertijd een negatief effect op de luchtkwaliteit, geluid en verkeersveiligheid. De provincie stimuleert daarom vormen van mobiliteit die minder belastend zijn voor de leefomgeving en bijdragen aan gezondheid, zoals openbaar vervoer, fietsen en lopen en deelmobiliteit. We stimuleren aantrekkelijke alternatieven voor de auto en reizen buiten de spits.
- Voor de infrastructuur is de ambitie dat die circulair, klimaatneutraal, klimaatbestendig en natuurinclusief is. Ook met die inzet wordt bijgedragen aan een gezondere leefomgeving, maar er kan ook sprake zijn van schuurpunten en dilemma's.
- Vanuit het leidend principe gezondheid en veiligheid ligt de nadruk op dagelijks bewegen, het verminderen van milieubelasting en verkeersrisico's en een goede bereikbaarheid van werk en voorzieningen voor iedereen.

Onze inzet voor gezondheid en veiligheid bij dit thema:

- De druk op de ruimte speelt ook bij de keuzes voor bereikbaarheid een grote rol. Gebiedsgericht (zie paragraaf 3.3 Uitwerking in zes deelgebieden) willen we de bereikbaarheid met fiets en OV beter in beeld brengen, vanwege het belang daarvan voor gezondere mensen.
- We nemen het belang van multimodale bereikbaarheid mee in het ontwikkelen en testen van een werkwijze, waarmee gezondheid en veiligheid vroegtijdig worden meegewogen in relevante provinciale ruimtelijke processen.
- Binnen het fietsbeleid is ervaring opgedaan met gedragsinterventies om mensen meer te laten fietsen. We onderzoeken of de praktische lessen uit deze aanpak – bijvoorbeeld over het bereiken van doelgroepen en de effectiviteit van verschillende interventies – ook bruikbaar zijn voor andere onderwerpen in relatie tot een gezonde leefomgeving.

- We stemmen af met het thema duurzame mobiliteit en infrastructuur. Waar kunnen de belangen elkaar versterken en waar zijn er spanningen en dilemma's, waarvoor we keuzes moeten maken?

Thema (gezonde omgeving en) vrije tijd

Vanuit dit thema zetten we ons in voor een aantrekkelijke en toegankelijke leefomgeving met voldoende groen, openbare ruimte voor sport en bewegen en recreatiemogelijkheden. Met de toename van hete en droge zomers worden groenblauwe structuren en verkoelingsmogelijkheden belangrijker.

Relatie met de opgave gezonde en veilige leefomgeving:
- De inzet vanuit dit thema draagt bij aan de mogelijkheden voor bewegen, rust en ontspanning voor onze inwoners en zo aan de fysieke en mentale gezondheid.

Onze inzet voor gezondheid en veiligheid bij dit thema:
- We onderzoeken hoe recreatiegebieden rond steden beter kunnen bijdragen aan sporten en bewegen, maar ook aan het ervaren van rust en ruimte. Dit laatste is een aanvulling op de stiltegebieden, die met regels beschermd worden, maar soms te ver weg liggen voor de dagelijkse behoefte aan ontspanning. Daarbij is ons streven dat alle inwoners van de provincie binnen vijftien minuten wandelend, fietsend of per openbaar vervoer bij een recreatiegebied kunnen zijn.
- We werken samen met partners aan het ontwikkelen en delen van kennis en data over bewegen in de openbare buitenruimte. Hiermee kunnen we beter inspelen op behoeften die blijken uit de verzamelde data.
- Voor de stiltegebieden gaan we formuleren welke vormen van recreatie hier passen zonder de kwaliteit van het stiltegebied aan te tasten. Dit nemen we mee in het onderzoek naar de bescherming en beleving van stiltegebieden zoals aangekondigd in paragraaf 2.2.3 Uitvoering van het beleid over stiltegebieden.

Thema levend landschap, erfgoed en cultuur

Vanuit dit thema werken we aan de bescherming en de zichtbaarheid van de landschappelijke waarden, om die in te zetten voor het behoud en de verbetering van de omgevingskwaliteit. Daarnaast zetten we in voor het behouden, beleven en benutten van erfgoed en een sterke en toegankelijke Utrechtse cultuursector.

Relatie met de opgave gezonde en veilige leefomgeving:
- Landschap, erfgoed en cultuur dragen op verschillende manieren bij aan een gezonde leefomgeving. Groene en aantrekkelijke landschappen bieden ruimte voor bewegen, rust en ontspanning.
- Landschap en erfgoed dragen daarnaast bij aan de herkenbaarheid en identiteit van een gebied en kunnen de verbondenheid van mensen met hun leefomgeving versterken.
- Cultuur kan bijdragen aan ontspanning, ontmoeting en welzijn

Onze inzet voor gezondheid en veiligheid bij dit thema:
- We willen de beleving van rust en ruimte in het landschap beter beschermen. In de Kwaliteitsgidsen Utrechtse Landschappen staat deze kwaliteit opgenomen. De kernkwaliteiten zijn vastgelegd in de Omgevingsvisie. Hiermee verbinden we landschap, natuur en erfgoed (leidend principe kwaliteit en aantrekkelijkheid) aan de waarde die deze gebieden hebben voor ontspanning en welzijn van onze inwoners (leidend principe gezondheid en veiligheid).
- Bij het zoeken naar gebieden die rust en ruimte kunnen bieden en mogelijkheden voor ontspanning, kijken we ook naar een mogelijke combinatie met erfgoed. Erfgoed Locaties zoals buitenplaatsen, agrarisch cultuurlandschap, en groen erfgoed voldoen vaak aan criteria waaraan gebieden moeten voldoen om mensen een gevoel van rust en ruimte te geven en voegen een extra kwaliteit toe die hieraan bijdraagt. Historische paden lopen geregeld van stad/dorp naar het landelijk gebied, waardoor gebruik van deze paden ook mogelijkheden geeft voor uitloop uit de bebouwde omgeving voor beweging en ontspanning in het landelijk gebied.
- We onderzoeken hoe gezondheid beter kan worden meegenomen in de provinciale Handreiking Kwaliteit in de Kernrandzones, die gemeenten ondersteunt bij ontwikkelingen in de overgang tussen stad en land. Daarbij kijken we onder meer naar mogelijkheden voor bewegen, rust en ontspanning in deze zones.
- Voor de duurzame exploitatie van buitenplaatsen worden nieuwe functies onder voorwaarden toegevoegd. Bij advisering vanuit gezondheid en veiligheid kijken we bijvoorbeeld naar rust en ruimte, verkeers- en bezoekersdruk en mogelijkheden voor bewegen en recreatie in relatie tot de noodzaak om tot een duurzame exploitatie te komen. Zo worden gezondheid en veiligheid meegewogen bij keuzes die bijdragen aan een duurzame exploitatie van buitenplaatsen.

Bijlage IV Financiën

Thema	Budget 2027	Budget 2028	Budget 2029	Budget 2030	Budget 2031	Budget 2032
Luchtkwaliteit:	**200.000**	**200.000**	**200.000**	**200.000**	**200.000**	**200.000**
Uitvoering SLA thema's	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000
Uitvoering Geur	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Geluid:	**1.033.000**	**1.033.000**	**1.033.000**	**1.033.000**	**1.033.000**	**1.033.000**
Beleidsuitvoering Sanering woningen	650.000	650.000	650.000	650.000	650.000	650.000
Samenwerkingsagenda gemeenten	338.000	338.000	338.000	338.000	338.000	338.000
Stiltegebieden beheer	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
Monitoring vliegverkeer	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Advisering Gezonde leefomgeving:	**393.000**	**393.000**	**393.000**	**393.000**	**393.000**	**393.000**
MER	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000
Ontwikkeling insturmenten Gezonde gebiedsontwikkeling	48.000	48.000	48.000	48.000	48.000	48.000
Innovatie	225.000	225.000	225.000	225.000	225.000	225.000
VTHA:	**11.872.772**	**11.053.772**	**10.421.772**	**10.517.950**	**10.517.950**	**10.517.950**
Opdracht aan ODU/ OD NZKG	11.849.950	11.030.950	10.398.950	10.398.950	10.398.950	10.398.950
Ontgrondingenheffing	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Overig VTH	17.822	17.822	17.822	17.822	17.822	17.822
Externe Veiligheid	-	-	-	-	-	-
Totaal	**13.498.772**	**12.679.772**	**12.047.772**	**12.143.950**	**12.143.950**	**12.143.950**

Bijlage V Doelenboom

In deze PDF is een doelenboom opgenomen behorend bij dit beleidsprogramma: Doelenboom programma Gezonde en Veilige Leefomgeving 2027-2032 provincie Utrecht.pdf